

Stenogrammid

XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 25.09.2018, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:07 Kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (634 SE) esimese lugemise jätkamine

2. 11:00 Soolise võrdõiguslikkuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (683 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Enn Eesmaa

Tere hommikust, austatud Riigikogu, iseäranis aga Vladimir Velman ja Kalle Laanet, keda õnnitleme tänase sünnipäeva puhul! Palju õnne! (Aplaus.) Kuigi tänasest päevast võiks teatud põhjustel saada üldine andeksandmise päev, alustab Riigikogu siiski üleandmistest – ettepanekute ja seaduseelnõude üleandmisest. Palun, Marko Pomerants!

10:01 Marko Pomerants

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Kuna arupärimisi paistab ka tulevat, siis ma otsustasin, et esitame hoopiski seaduseelnõu põhiseaduskomisjoni nimel. Tegemist on Euroopa Parlamendi valimise seaduse muutmise seaduse eelnõuga. Nagu te teate, teema on aktuaalne. 2019. aasta mais on tulemas europarlamenti valimised. Aga mis on seekord teisiti? Nimelt see, et suure tõenäosusega on meil üks mandaat rohkem ehk kogu Eesti peale seitse.

Meie seaduses seda praegu sellisel kujul kirjas ei ole. Meie ettepanek on muuta sõnastust nii, et edaspidi oleks selleks pügalaks "Eestist Euroopa Parlamenti valitavate liikmete arv on sätestatud Euroopa Liidu õigusaktides". See on praktiline lähenemine, et enam poleks vaja kogu aeg muuta neid numbreid, kui meie mandaatide arv peaks riigi ja uhkuse kasvades suurenema. Ja oluline muudatus, lugupeetud erakondade esindajad, on see, et meie eelnõu kohaselt võib kandidaatide arv nimekirjas ületada Eestist Euroopa Parlamenti valitavate liikmete arvu kahe võrra ehk seitse pluss kaks võrdub üheksa. Kes üheksat ei jõua, võib pool rehkendust teha. Aitäh!

10:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Krista Aru!

10:02 Krista Aru

Härra juhataja! Austatud rahvaesindajad! Eesti Vabaerakonna fraktsiooni kuue liikme nimel annan üle arupärimise haridus- ja teadusminister Mailis Repsile. Arupärimises on kuus küsimust ja see lähtub tervikuna siin aasta alguses meie vastu võetud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusest. Küsime nimelt, kuidas on koolid alanud õppeaastaks varustatud tugispetsialistidega. Kuidas on rakendunud tööle nõustamismeeskonnad ning kes saavad tutvuda nõustamismeeskondade koostatud väga põhjalike raportitega? Kas ministeerium on alustanud abiõpetaja õiguste ja staatuse väljatöötamisega ja kui on, siis kuhumaani on jõutud? Nii et kõik need kuus küsimust keskenduvad väga selgelt ühele teemalikale. Aitäh!

10:03 Aseesimees Enn Eesmaa

Aivar Sõerd.

10:04 Aivar Sõerd

Austatud juhataja! Head kolleegid! Läbimõtlemata ning katse ja eksituse meetodil elluviidud maksupoliitika võib tekitada väga suurt kahju. Seda me oleme juba näinud ja näeme kahjuks piirikaubanduse näitel ka veel eelseisvatel aastatel. Olukorra tõsidust on mõistnud ka Rahandusministeerium. Uues majandusprognosis me näeme numbreid, mis räägivad sellest, et piirikaubandus on võtnud mõõtmel, mida me mujal Euroopa Liidus teiste piirikaubandusega kokku puutuvate riikide näitel ei kohta. Tänapäevaks on veelgi enam selgeks saanud, et ilma sekkumiseta probleem iseenesest ära ei lahene.

Probleem pole ainult selles, et laekumata jääb sadu miljoneid eurosid maksutulule. Me näeme ka muid arulageda aktsiisipoliitika negatiivseid aspekte lisaks aktsiisitulude Läti liikumisele. Eesmärk ei ole odavam alkohol, vaid ikkagi optimaalne maksumäär. Me näeme seda, et pikaajaline alkoholi tarbimise langustrend on uuesti tõusule pöördunud. Arvestades piirikaubanduse turuosa me näeme sedagi, et keskmine hind on tarbijale odavamaks muutunud, sest Läti alkoholi hinnad on madalamad, kui olid meil enne viimaseid aktsiisitõuse. Piirikaubandus laostab lõunapoolsete piirkondade kaubandust ja on seadnud löögi alla meie töökohad.

Reformierakonna fraktsiooni nimel on mul hea meel anda üle eelnõu, mis on samm selles suunas, et piirikaubandusele järk-järgult piir panna. Lihtne see pole ja mõtlematult tekitatud suure probleemi lõplik lahendamine võib võtta aastaid. Käesolev eelnõu on aga samm õiges suunas, viies alkoholiaktsiisi määrad tasemele, mis olid meil 2017. aasta veebruaris. Nagu ma ütlesin, eelnõu on samm selles suunas, et hakata piirikaubandusele piiri panema, parandada eelarvetulude laekumist ja arvestada ka rahva tervise aspektidega. Täna tähelepanu eest!

10:06 Aseesimees Enn Eesmaa

Olen Riigikogu juhatusel vastu võtnud kaks seaduseelnõu ja ühe arupärimise. Juhatus menetleb neid nii, nagu on ette nähtud Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses. Nüüd, kui me oleme kõik kenasti kohal, kontrollime, kas me oleme kõik kohal. Palun!

Kohaloleku kontroll

Istungist võtab osa 88 rahvasaadikut.

---

1. 10:07 Kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (634 SE) esimese lugemise jätkamine

10:07 Aseesimees Enn Eesmaa

Neljapäeval jäi meil pooleli Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 634 arutelu. Avan läbirääkimised. Palun kõnetooli Isamaa fraktsiooni esindaja Mart Nuti!

10:07 Mart Nutt

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Isamaa fraktsioon ei toeta mitmekordse kodakondsuse laiendamist. Teatavas ulatuses on mitmekordne kodakondsus paratamatus, mis eksisteerib väga paljudes riikides, kui mitte kõigis.

Ma lähen selle probleemiga tagasi VII koosseisu, kui kodakondsusküsimusi päris palju arutati. Siis oli laual kaks võimalikku lähenemisviisi. Üks lähenemisviis oli see, et inimestel, kes on Eesti kodanikud ja kes on sattunud välismaale elama teise maailmasõja käigus toimunud sündmuste tulemusena, peaks Eesti kodakondsus kindlasti säilima. Inimestele ei saa kuidagi keelata ka seda kodakondsust, mille nad on omandanud teises riigis sündides või elades. Teine seisukoht oli, et seda ei tohiks võimaldada – me peame karmilt ühe kodakondsuse juurde jääma. Kusjuures välismaal elavate eestlaste Eesti kodakondsust me ei peaks tunnistama, küll aga peaksime me lähtuma nullvariandist ehk andma Eesti kodakondsuse kõikidele neile, kes nõukogude ajal olid Eestisse tulnud. Kolmandat varianti tol hetkel laual ei olnud. Seega oli üldine kontseptsioon selline, et laialdast mitmekordset kodakondsust ei tunnistatud. Esimene variant jäi peale ja seda toetasid ka VII koosseisu jooksul võimul olnud Mart Laari ja Andres Tarandi valitsus. Ka kodakondsuse seadus, mis võeti teatavasti vastu 1995. aastal, lähtus sellest põhimõttest.

Võime teha väikese ekskursi, kas Eesti kodakondsust oleks üldse saanud ära võtta, sest põhiseadus ju

kehtis ja see ei võimaldanud sünnijärgse Eesti kodakondsuse äravõtmist. Ma arvan, et põhiseadus ei oleks seda tõesti võimaldanud, aga ma kordan, et sellised variandid laual olid. Küll on teine teema see, kas me praegu soovime mitmekordse kodakondsuse laiendamist või mitte. Nagu ma rõhutasin, Isamaa fraktsioon sellist lähenemiskiisi ei toeta.

Teine küsimusring, mida on eelnõuga puudutatud, on erakorraliste teenete eest antud kodakondsuse äravõtmise võimalus. Ma ei vaidlusta vajadust ilmselt täpsustada naturalisatsiooni teel saadud kodakondsuse äravõtmise tingimusi, arvestades, et on toimunud mitmeid arenguid, mis võib-olla annavad selleks põhjust. Meenutan ka siinseid 1994.–1995. aasta debatte, mida me võime vaadata ka tolle aja Riigikogu protokollidest. Sel ajal oli täiesti üksmeelne seisukoht selline, et eriliste teenete eest antud kodakondsus on üks naturalisatsiooni teel antud kodakondsuse alaliikidest. See tähendab seda – kordan –, et põhiseaduse järgi ei saa tõepoolest ära võtta sünnijärgset kodakondsust, aga saab ära võtta naturaliseeritud kodakondsuse. Sellest tulenevalt saab eriliste teenete eest antud kodakondsuse ära võtta ka kehtiva seaduse korras.

Nii et seaduseelnõu, mis on meil siin laual arutelul, seda probleemi iseenesest ei lahenda. Soovitud ulatuses on naturaliseeritud kodakondsust võimalik ära võtta ka praegu ja need punktid, mida soovitakse eelnõuga täiendada, puudutavad millegipärast ainult erakorraliste teenete eest saadud kodakondsust. Need ei puuduta naturalisatsiooni teel saadud kodakondsuse kõiki tingimusi. Nii et Isamaa fraktsioon ei toeta seda eelnõu. Aitäh!

10:11 Aseesimees Enn Eesmaa

Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel kõneleb Oudekki Loone. Palun!

10:11 Oudekki Loone

Head kolleegid! Eesti kodakondsuse regulatsioonis on palju probleeme. Üks probleem on see, millest on ka selle eelnõuga seoses räägitud: meil on vastuolu põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel. Me mõnele inimesele justkui anname põhiseadusliku õiguse omada mitut kodakondsust ja teistele ei anna. Samal ajal, kui sul on mitu kodakondsust, mis on sinu põhiseaduslik õigus, siis sa justkui rikud ühte seadust. Loomulikult on see absurdne ja tuleks ära muuta.

Meie kodakondsuse seaduses on ikka veel 1990-ndatel välja mõeldud hallid passid, mis mõeldi tookord välja selleks, et lahendada ühte akuutset probleemi, ja mis pidid olema ajutised. Nagu ajutiste asjadega ikka, jäid need igaveseks. Meil on küsimus, kes siis ikkagi olid enne teist maailmasõda Eesti Vabariigi kodanikud, kas väljarännanute kodakondsustunnistusi võetakse kodakondsuse alusena või mitte. Leidub palju inimesi, kelle puhul on ametnik otsustanud, et jah, loetakse, teiste puhul ei loeta. Liiga palju on määramatust ja ametniku suva. Arvatavasti on sajad inimesed praegu sattunud olukorda, kus Eesti riik ütleb, et vaadake, meil läks sassi, te ikka ei ole kodanikud. Niisugust asja ei saa üks endast lugupidav riik teha ja nende inimeste probleem tuleb siin kuidagi lahendada selle seaduseelnõu menetlemisest kiiremini. Nii et edaspidiseks jääb kindlasti üles see küsimus, et me ei saa riigi vigade eest kuidagi inimesi karistada. Selles mõttes on see seaduseelnõu tõenäoliselt sündinud heast mõttest, soovist asju kuidagi korraldada.

Palun lisaiega!

10:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Jaa, palun, kolm minutit juurde!

10:14 Oudekki Loone

Kuid kahjuks on see mõnevõrra läbimõtlemata eelnõu, mis tegelikult ei lahenda probleeme, mida ma eespool mainisin. Alustame sellest, et vaatame, millisel puhul me lubame topeltkodakondsust. Seal on tegelikult läbimõtlemata riikide nimestik. Hüva, see, et me lubame topeltkodakondsust Euroopa Liidus, on erapooletult põhjendatav: me oleme Euroopa Liidu liige, meil on tööjõu vaba liikumine, meil on väga palju poliitikaid, mida me paratamatult koos teeme. Nii et sellisel puhul saaks erandi teha. Aga ülejäänud riigid ei mahu sellise klassifikaatori ühise nimetaja alla, mis ütleks, et meil on erapooletu nimekiri. Kui me vaatame eelnõu seletuskirja, siis ka seal viidatakse samadele väärtustele ja puudub mõistlik põhjus, miks topeltkodakondsust ei võimaldata. Taas kord näeme ebaselgeid nimetusi, mida ei saa juriidiliselt vaadata. Inimene ei saa tulla ja mõelda, kas tal on õigus sellele topeltkodakondsusele või mitte. Ta ei saa sellest seadusest aru. Niiviisi ei saa seadust kirjutada – alus peab olema loogiline ja

kõigile mõistetav.

Vaatame ka Abhaasia eestlaste küsimust. Nende puhul on väga paljudel tekkinud küsimus, kas nad võiksid säilitada ka oma Venemaa Föderatsiooni kodakondsuse lihtsalt praktilistel põhjustel, mida see seaduseelnõu eksplitsiitselt lubada ei taha. Tegelikult ei lahenda see seda laadi küsimusi ka väga paljude teiste inimeste puhul, kellel on väljarännanute kodanikutunnistus. Me peame kodakondsuse üle otsustama kodanikutunnistuse alusel, mitte selle alusel, millisesse riiki inimesed või nende järeltulijad elama satuvad. See on praegu lihtsalt suvaline. Teha eelnõu, mis ütleb, et Venemaa Föderatsioon meile ei meeldi – see ei ole lihtsalt loogiline. Ta võib meile mitte meeldida, aga me ei saa seda seadusesse kirjutada.

Seaduseelnõu ei paranda ka seda olukorda, kus me näeme, et meie kodakondsuse seadus tegelikult süvendab vastuolu sünnipärase ja naturaliseeritud kodanike vahel: naturaliseeritud kodanik oleks justkui kogu aeg natuke teise järgu kodanik, ta ei ole ikka päris sama. Üks nendest näidetest siin on kodakondsuse äravõtmine sellel alusel, et ei austata meie väärtusi, ühiskonnakorraldust, eesti keelt. Esiteks, seda ei ole võimalik mõõta ja teiseks, see tähendab seda, et kõik eriliste teenete eest saadud kodakondsusega inimesed peavad elama kogu aeg mures, et äkki tuleb järgmine valitsus, kellele minu vaated ei meeldi. Vaadete eest kodakondsuse äravõtmine on kõike muud kui demokraatlik. Kui siin räägitakse õigusriigist ja demokraatlikest väärtustest, siis see mõte, et võtame vaadete eest kodakondsuse ära, ei mahu ei õigusriiki ega demokraatlikku ühiskonda. See on asi, mida kindlasti teha ei saa.

Keskerakond pooldab kodakondsuse seaduse ja kodakondsuse põhimõtete ülevaatamist. Me kindlasti pooldame seda, et vastuolu põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel ära kaotataks.

Topeltkodakondsus tuleb kindlasti lauale tõsta ja leida konsensus. Aga me ei näe, et sellisel kujul saaks asjast lähtuda ja sellepärast me ei toeta seda eelnõu. Me toetame kõigi nende probleemide laualetõstmist ja kõigi vanade ebaõigluste äralahendamist, sh topeltkodakondsuse probleemi äralahendamist, sest tuleviku mõttes on meie kodakondsusprintsipiidid päris head. Kindlasti ei ole Eesti riigil vaja panna arbitraarseid tõkkeid inimeste ette, kellele see on ainus ja oluline kodumaa, ega heade inimeste ette, kes tahavad meie hulka tulla ja kes armastavad Eesti riiki. Loomulikult, lahendame need küsimused ära, aga mitte suvalises vormis – mitte sellises vormis, kus olemasolev valitsus hakkab näo järgi valima, kellele me millise kodakondsuse anname. Aitäh!

10:19 Aseesimees Enn Eesmaa

Reformierakonna fraktsiooni nimel Valdo Randpere. Palun, kokku kaheksa minutit!

10:19 Valdo Randpere

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Istun saalis teist päeva – neljapäeval ju alustasime – ja mõtlen, et see on väga hea eelnõu, mille ümber on aga siin saalis väga vilets näitemäng käima pandud. Vaatan vasakule: sotsiaaldemokraadid teatavad, et eelnõu kohtleb kodanikke ebavõrdselt ja see ei ole hea – annaks topeltkodakondsuse ikka kõigile, naturalisatsiooni korras kodakondsuse saanutele ja ka kõigile halli passi meestele, kogu maailmale. Aga kallid sotsiaaldemokraadid, kodakondsuse seadus ongi tegelikult ebaõiglane, sest meil on olemas sünnijärgsed kodanikud ja naturalisatsiooni korras kodanikuks saanud inimesed. Neid kohtleb ka põhiseadus ebavõrdselt, kuna sünnijärgset kodakondsust põhiseaduse järgi ära võtta ei saa. Selle ebavõrdsuse on riik sinna sisse kirjutanud ja selle ebavõrdsuse on paljud riigid sisse kirjutanud. Kui te lähete Ameerikasse ja te ei ole sünnijärgne kodanik, siis te presidendiks ei saa. Muidu võib-olla ka ei saa.

Aga mis on võib-olla ülejäänud saali jaoks tähtis, eelkõige paremal pool istujatele, IRL-ile või Isamaale, kes iganes te olete? See eelnõu ei tekita juurde ühtegi uut kodanikku. See võimaldab ainult sünnijärgsetele Eesti kodanikele topeltkodakondsust meiega ühiseid väärtusi jagavate riikidega, Euroopa Liidu ja NATO liikmesriikide hulgast nimetatud riikidega, mille juurde on veel lisatud Austraalia ja Uus-Meremaa. Me räägime ainult sünnijärgsetest kodanikest ja topeltkodakondsusest meie liitlasriikidega, me ei toeta topeltkodakondsust Venemaaga. Kui te, Isamaa, sellest aru saate, äkki te suudate aru saada ka järgnevast mõttekäigust: me tahame selle eelnõuga kõrvaldada vastuolu põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel. Põhiseadus ei luba sünnijärgset kodakondsust ära võtta. Kodakondsuse seadus aga nõuab, et inimene loobuks topeltkodakondsuse vältimiseks kas Eesti sünnijärgsest kodakondsusest või omandatud muu riigi kodakondsusest. Minu arvates on see selle saali mitte õigus, vaid kohustus, et kui me näeme vastuolu mingi alamal seisva seaduse ja põhiseaduse vahel,

siis me peame reageerima ja katsuma selle vastuolu kõrvaldada.

Siin on veel üks punkt, see eriliste teenete eest saadud kodakondsuse äravõtmine. Räägitakse, et see on üks naturalisatsiooni korras saadud kodakondsuse vorm – nii võib olla, kuid nii ei pea olema, see on tegelikult tõlgendamise küsimus. Me oleme kompromissialtid ja pakume kohe siitsamast puldist ühe teise lahenduse selle eelnõu kõrvale. Eelnõus on lähtunud välismaalaste seadusest, mille kohta võib siis ka öelda, et see on ebaõiglane ja diskrimineeriv. Välismaalaste seadus kehtestab põhimõtteliselt selle korra, kuidas peab üks välismaalane Eestis käituma. Me mõtlesime, et eriliste teenete eest antud kodakondsuse, mis võib tihti olla antud ka välismaalasele, võiks sellest loogikast lähtudes ära võtta siis, kui ei austata põhiseaduslikku korda jne. Aga võib kasutada ka teenetemärkide seaduse loogikat. Meie arvates võiks eriliste teenete eest antud kodakondsuse ära võtta juhul, kui on jõustunud kohtuotsus, millega isik on süüdi mõistetud tahtliku kuriteo toimepanemises, kui saavad teatavaks kodakondsuse andmise hetkel esinenud asjaolud, mis siis ei olnud teada, aga mis oleks välistanud kodakondsuse andmise jne. Nii et me oleme kompromissialtid.

Mis puudutab valitsuse arvamust selle eelnõu kohta, siis ausalt öelda ei ole mina enne nii hüsteerilist, paanilist või segast valitsuse arvamust ühegi eelnõu kohta lugenud. Kujutage ise ette, kuidas käsitletakse meie väikest, pisikest eelnõu, mis annab tegelikult välismaal elavatele eestlastele tunde, et nad kuuluvad kokku kodumaa eestlastega. Öeldakse, et see põhjustab sotsiaalseid pingeid, ebaõiglustunnet ja vastandumist, mis omakorda suurendab oluliselt ohtu avalikule korrale ja riigi julgeolekule. Selle valitsuse arvamuse kirjutaja allkiri on Indrek Saare oma. See nimi viib mind iseenesest ühele mõttele. Ma räägin natuke selle eelnõu saamise loost. Siin saalis ka küsiti, miks te pole seda varem teinud.

Kuus aastat tagasi oli minul juba olemas see mõte, et tegelikult võiks Eesti täiesti seadustada topeltkodakondsuse võimaluse sünnijärgsetele kodanikele. Ma läksin esimesena selle jutuga – me olime sel ajal koalitsioonis Isamaaliiduga, kelle kohta oli teada, et nad seda ei toeta – sotside juurde, Indreku juurde, toetust otsima. Seesama Indrek ütles mulle esimesel päeval, et väga hea idee, ta mõtleb. Ta mõtles ja tuli mulle teisel päeval ütleva, et ei, nii ikka ei saa, siis peaks ikka kõigile topeltkodakondsuse andma. See on väga hea idee, kui me anname selle kõigile: naturalisatsiooni korras kodakondsuse saanutele, nendele inimestele, kes räägivad teisi keeli ja mis iganes. Sellega langes nende toetus ära. Rääkisin ka Keskerakonnaga. Ma sain aru, et Keskerakond oli siis natukene lõhestunud. Vahepeal on Keskerakond isegi midagi teinud. Aasta tagasi tegi teie aseesimees siin eelnõu eriliste teenete eest antud kodakondsuse äravõtmise teemal, aga see eelnõu kadus kusagile sahtlisse. Lehtede veergudelt me lugesime sellest, menetlusse ei ole see jõudnud. Ma eeldan, et osa Keskerakonnast siis toetab seda eelnõu, aga võib-olla ka mitte.

Vaatame nüüd seda teemat rahvusvahelises plaanis. See eelnõu on tegelikult paljuski Läti pealt maha kirjutatud. Lätis on täpselt sama loogikaga seadus juba viis aastat kehtinud ja ei mingeid probleeme. Loogika on täpselt sama: topeltkodakondsust võib omada liitlasriikide või samasid väärtusi jagavate riikidega, aga näiteks mitte siis, kui tegu on Venemaa kodakondsusega. See seadus toimib ja seal ei ole mingeid probleeme. Välismaal elavate eestlaste hulgas tehtud uuringud näitavad, et 70% võõrsil elavaist eestlastest ei tunne, et Eesti riik neid vajaks. 43% neist ei tunne, et võõrsil elavatesse rahvusaaslastesse suhtutaks Eestis hästi. Kui me tahame seda suhtumist ja arusaama natukene muuta, siis me peame võimaldama topeltkodakondsust neile inimestele, kes on sattunud Eestist eemale ja elavad meile sõbralikes ja samasuguseid väärtusi jagavates riikides, ning tegema teoks selle, et me tühistame selle vastuolu põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel.

Mis puudutab Isamaaliitu, siis ma saan aru, et Mart Nutt ütles siin praegu, et Isamaaliit seda ei toeta. Tsahkna ütles kunagi, et IRL on ühemõtteliselt topeltkodakondsuse vastu. Nüüd on Tsahkna ühemõtteliselt Eesti 200 erakonnas, kes minu teada toetab seda topeltkodakondsuse ideed. Aga ka näiteks Liisa-Ly Pakosta, kes on Isamaaliidust võrdõiguslikkuse volinikuks läinud, on öelnud: "Kui Eesti on huvitatud, et eestlased võõrsilt tegelikult koju tagasi pöörduks, siis on mõistlik teatud piirini topeltkodakondsust lubada." Aitäh!

10:27 Aseesimees Enn Eesmaa

Huvitav oli kuulata, aga aeg sai otsa. Henn Põlluaas, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna esindaja, palun!

10:28 Henn Põlluaas

Head kolleegid! Topeltkodakondsuse lubamise ettepanekuid on ka varem tehtud. Need on alati tagasi lükatud. Nüüd ollakse uuel katsel: see on kahepalgeliselt topitud eelnõusse, mille muud osad on suhteliselt mõistlikud.

2013. aastal koostas Siseministerium mõjuanalüüsi topeltkodakondsuse kohta, mille lõppjärel oli ühemõtteliselt negatiivne, sest see kätkeb endas otsest julgeolekuohtu. Protsessi olid kaasatud Välisministerium, Kaitseministerium, Kultuuriministerium, Politsei- ja Piirivalveamet ning kapo. Siseministriks oli sellel ajal sama erakonna esindaja, Hanno Pevkur, kes täna on siin selle eelnõu lauale pannud. Ma teen sellest analüüsist lühikokkuvõtte.

Jah, topeltkodakondsust võimaldavad mitmed riigid. Samas antakse seda valdavalt piiratud juhtudel, näiteks kui taotlus tuleb erineva kodakondsusega vanematelt. Topeltkodakondsus pole üldlevinud ja sellel on selged põhjused. Näiteks Holland on halva kogemuse järel topeltkodakondsuse uuesti mittelubatuks muutnud. Kodakondsuse seadus ütleb, et Eesti kodanik ei tohi olla samal ajal muu riigi kodakondsuses. Meie kodakondsuspoliitika on alates iseseisvuse taastamisest vähe muutunud ja lähtunud seisukohast, et selle põhimõtteid ei muudeta.

Eelnõu, mis meil täna laual on, pöörab meie kodakondsuspoliitika täiesti pea peale. Nende riikide nimekirja kehtestamine, kellega on topeltkodakondsus lubatud, ei lahenda probleemi, sest meie kodanikest võivad saada ka mõne kolmanda, meile vaenuliku riigi kodanikud. Topeltkodakondsuse lubamisel Euroopa Liidu liikmesriikidega või muude riikidega tuleb arvestada, et mitmed neist lubavad topeltkodakondsust ka kolmandate riikidega, näiteks Venemaaga. Andes sünnijärgsetele Eesti kodanikele õiguse olla ka mõne muu riigi kodanik, tekib olukord, kus need isikud on avatud teiste riikide poliitilistele ja sotsiaalsetele mõjutustele. Kuivõrd lojaalsus riigile on reaalsuses jagamatu, tekib vääramatult lojaalsuskonflikt, eriti kui teisel riigil on teistsugused huvid. Kuidas tagada näiteks Eesti kodanikele kohustusliku ajateenistuse täitmine, mida mujal pole, jne? Topeltkodakondsus suurendab julgeolekuriske välisriikide oluliselt suurema mõju tekkimisega parlamendivalimistel ning muudes poliitika-, ühiskonna- ja majandusvaldkondades.

Põhiseadus näeb Eesti Vabariigi eesmärkidena ette rahvusriigi säilimise ning avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamise. Topeltkodakondsusega isikul on aga kohustused mitme riigi vastu. Võimaldades topeltkodakondsust, anname teiste riikide kodanikele juurdepääsu Eesti kõrgeima võimu teostamisele. Küsimus on, millise riigi huve esindab näiteks Riigikogu liige hääletamisel, minister või diplomaat, kui ta peab läbirääkimisi teise riigiga, mille kodakondsus tal samuti on. Keda kaitseb selline kindral või kapo agent? Isegi kui on tegemist meile sõbraliku liitlasriigiga, on igal riigil omad huvid. Kellele on sellised isikud lojaalsed? Kelle huvides siin topeltkodakondsust tahetakse?

Põhiseadus sätestab, et Eesti kaitseb oma kodanikke ka välisriikides. Topeltkodakondsus võib tekitada pingeid riikidevahelistes suhetes. Näiteks, kui isik soovib mõlema riigi kodanikuna diplomaatilist kaitset teise riigi vastu, siis väheneb Eesti võimalus kaitsta oma kodanikke välisriigis. Topeltkodakondsuse seadustamisega tekib kohustus hallata isiku identiteeti oluliselt laiemalt. See paneb Politsei- ja Piirivalveametile, kapole, Välisministeriumile ja Kaitseministeriumile suure koormuse. Tekivad probleemid, kuidas saada ja kontrollida infot isiku teiste kodakondsuste kohta. Samas ei taga riikidevaheline koostöö ikkagi täit teavet, kas kodanik on lisaks ka kolmanda riigi kodanik või mitte. Palun lisaiega!

10:32 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, kolm minutit juurde!

10:32 Henn Põlluaas

Topeltkodakondsuse üle arvestuse pidamine nõuab ka suuri ja kulukaid infotehnoloogilisi arendusi. Tuleb teha muudatusi andmekogudes, näiteks rahvastikuregistris, isikut tõendavate dokumentide andmekogus, sissesõidukeeldude registris ja kodakondsuse saanud, taastanud või kaotanud isikute andmekogus jne. Tuleb sõlmida leping paljude riikidega andmete vahetamiseks isikute kodakondsuse kohta. Praegu ei ole meil neid täiel määral isegi nende riikidega, kellega seotult meil on topeltkodakondsusega isikuid. Aastal 2013 hinnati ühekordseks kuluks kuni 3 miljonit eurot ja püsikuludeks kuni miljon eurot aastas. Praegu on need summad kahtlemata oluliselt suuremad. Meil on tõepoolest isikuid, kellel on ebaseaduslik topeltkodakondsus, ka siinsamas Riigikogus. Seaduse rikkumise tulemusel saadud topeltkodakondsus ei saa olla legitiimne alus selle seadustamiseks. Meie

kohus on seista Eesti, mitte üksikute isikute või välisriikide huvide eest. Pikas perspektiivis kannab see eelnõu otseselt Kremli huve.

Analüüsi lõppjärelendus kõlab järgmiselt: topeltkodakondsuse seadustamiseks puudub rahvusvahelisest õigusest ja põhiseadusest tulenev vajadus ning see oleks vastuolus järjepideva kodakondsuspoliitikaga ja tooks kaasa olulised laiapõhjalised ja otsesed julgeolekumõjud. Seega puudub Eestis topeltkodakondsuse seadustamiseks mõistlik põhjus. Selles suhtes ei ole mitte midagi muutunud: see analüüs on praegu täpselt sama adekvaatne kui mõni aasta tagasi, kui see tehti. Seetõttu teeb Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon ettepaneku lükata eelnõu esimesel lugemisel tagasi. Esitajad võivad sellega uuesti tagasi tulla, kui Eesti huve kahjustava topeltkodakondsuse lubamise sätted on välja võetud. Siis saate ka meie nõusoleku ja poolthääle. Aitäh!

10:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Jüri Adams Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel.

10:35 Jüri Adams

Härra istungi juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Ma räägiks natuke kahel alateemal: esiteks meie seadusandluse trendidest üldisemalt ja teiseks konkreetsemal teemal ehk sellest eelnõust. Alustan sellest, et kui Nõukogude Liit omal ajal Eesti okupeeris, siis mõtles eesti rahvas uuele tegelikkusele reageerides välja terve rea uusi sõnu, tähistamaks varem tundmatuid nähtusi. Üks niisugune sõna, mis võeti kasutusele 1940.–1941. aastal, on "kammajaa". See hakkab praeguseks ununema, aga minu nooruses tähendas see mõttetut, arulagedat edasi-tagasi sagimist või ka mõttetu töö tegemist.

Sedasorti kammajaa on meil sõnaga "riigireform" käinud neli, viis või kuus viimast aastat.

Kõikvõimalikud inimesed on väga veidratel põhjustel rääkinud riigireformist kui millestki, mis peaks olema peaaegu et lunastuslik, ja igasugused arvamused, et riigireformi ehk ei peaks tegema, on leebelt öeldes alla või kõrvale surutud. Ma küll ei tea, et selle riigireformi temaatika tõstatajad oleks tõstnud üles kodakondsuse seaduse küsimust.

Üldiselt mina arvan, et meil on kaks olulist asja, millega me peaks lähemate aastate jooksul tegelema ja millega tegelemisest me ei pääse. Kõigepealt tuleks tunnistada, et meie riigi kujunemisel, selle 25 aasta jooksul, on meie riigi ülesehitusel mitmesuguseid vigu tehtud. See ei ole oluline, miks need vead tekkisid, oluline on see, et need ei lase meil edasi minna. Neist võib-olla kõige suurem ja silmapaistvam on küsimus erakondade riiklikust ülerahastamisest. Kuid see ei ole ainukene vigade tüüp. Teine vigade tüüp on see, et mitmesuguste asjadega, mis juba ammu karjuvad nendega tegelemise vajaduse järele, ei tegeleta. Üks nendest asjadest on kindlasti kodakondsuse seaduse moderniseerimise küsimus. See 1995. aasta seadus oli ilmselt juba algusest peale mõnes küsimuses ebaõnnestunud, aga praeguseks ajaks karjub häda taevani.

Teine asi. Näiteks eile oli siin saalis arutusel siseministrile esitatud arupärimine, kus me käsitlesime valimisringkondade ja väliseestlaste võimaluste küsimusi lähenevate valimiste kontekstis. See on samamoodi hapuks läinud küsimus – sellega oleks Eesti riik pidanud juba vähemalt 12 aastat tagasi tegelema.

Ja nüüd see põhiküsimus, mis siis edasi saab. Praegu ütlevad valitsuskoalitsioon ja ilmselt ka EKRE, et hääletame selle eelnõu menetlusest välja. Okei, hääletame menetlusest välja. Kui sellega kaasneks vähemalt see, et ministeeriumis või mitmes ministeeriumis algaks töö uue kodakondsuse seaduse kallal, siis oleks sellel veel mõtet, aga ei alga ju. Töö võiks alata ainult sel juhul, kui järgmiste valimiste tulemusena tekiks meil valitsuskoalitsioon, kes tahaks hakata niisuguse küsimusega tegelema, kuid tõenäoliselt ei jõutaks selle tööga järgmise parlamendi koosseisu ajal valmis.

Ma palun lisaiega!

10:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, kolm minutit juurde!

10:40 Jüri Adams

Meie valik on ju praegu selline, et meil on kaks meetodit, kuidas edasi minna. Üks on mõtelda, et Eestis saab kunagi olema uus ja oluliselt parem kodakondsuse tervikseadus, millesse ma hästi ei usu ja mis võtab kindlasti tohutult palju aega. Teine võimalus on, et me läheme selle probleemiga edasi n-ö ühe

sammu kaupa. Seal on ju palju hädasid. Võtame näiteks ühe asja ette ja kui me isegi ei jõua sellega praeguse Riigikogu koosseisu ajal lõpuni, siis oleks ju vähemalt oluline eeltöö tehtud. Mina ausalt öeldes ei saanud väga nende kõnede mõttest siin aru. Rahvaesindaja Põlluaas luges meile ette kõikvõimalikud poliitilised ja muud hirmud, mis selle eelnõuga kaasnevad. Ma olen sellega täiesti nõus, et need hirmud on olemas ja neid tuleb tõsiselt arvesse võtta. Rahvaesindaja Loone ütles meile, et põhimõtteliselt on seda vaja, aga tuleb minna teist teed ja oluliselt kaugemale. Ka see on arutamise teema, miks mitte. Rahvaesindaja Randpere ütles välja minu arvates võib-olla kõige olulisema aspekti. Nimelt selle, et küsimus ei ole mitte niivõrd teoorias või juriidikas, vaid küsimus on elavate inimeste igapäevaelus ja nende tulevikus, saatuses. Ka need on olulised küsimused. Mingem siit edasi! Ma pean lõpetuseks ütleva, et minu arvates jääb siin praegu peale hirm, nii nagu viimase aasta jooksul, selle valitsuskoalitsiooni ajal on olnud iga tõsisema küsimuse puhul – hirm tegeliku töö ees ja hirm omaenda ministeeriumi ametnike ees, kes ei taha tegeleda asjadega, mis on neile ebamugavad. Selle taga on ka Riigikogu mugavustaotlus ja kindlasti suurel määral poliitilist laiskust. Need jäävad siin domineerima. Niimoodi ei tohi edasi minna. Ma loodan, et Vabaerakonna fraktsiooni saadikutest kas kõik või vähemalt enamik hääletavad selle poolt, et see eelnõu jääks menetlusse ja selle teemaga tegelemine jätkuks vähemalt Riigikogu ametnike ja meie rahvaesindajate tasemel Riigikogu selles koosseisus. Aitäh tähelepanu eest!

10:43 Aseesimees Enn Eesmaa

Repliigiks saab sõna rahvaesindaja Henn Põlluaas, tema nime mainiti.

10:43 Henn Põlluaas

Aitäh! Lugupeetud kolleeg mainis mu nime, väites, justkui ma oleks ette lugenud topeltkodakondsusega seotud hirme. Ma tahan rõhutada, et tegemist ei ole mitte hirmudega, vaid tegemist on Eesti Vabariigi Siseministeeriumi koostatud analüüsiga, kuhu olid kaasatud ka Välisministeerium, Kaitseministeerium, Kultuuriministeerium, Politsei- ja Piirivalveamet ning kapo. Ja Siseministeeriumi juhtis tollal meil täna siin saalis olev Reformierakonna liige Hanno Pevkur. Nii et tegemist ei ole mitte hirmudega, vaid tegemist on täiesti tõsiste aspektidega, millega tuleb arvestada. Ja me peamegi nendega arvestama.

10:43 Aseesimees Enn Eesmaa

Repliigiõigus on ka Valdo Randperel. Palun!

10:44 Valdo Randpere

Aitäh! Kõigepealt tahan ära õiendada eelmises sõnavõtus ja ka juba varem siin puldis kõlanud vale. Selle analüüsi tegemise ajal, millele siin viidati ja kus Siseministeerium oli üks osaline, oli siseminister Ken-Marti Vaher, mitte Hanno Pevkur. Täielik jama! Sellise asja, väikse vale võiks küll õhku ja käibesse laskmata jätta.

Teine asi on see, et siin räägitakse julgeolekuriskidest, kaasa arvatud sellest, et meie Riigikogu koosseisu on pugenud üks suslik, kellel on topeltkodakondsus ja kes on julgeolekurisk. Räägime selle asja ka selgeks. Mina põgenesin Nõukogude Liidust 1984. aastal. Tegelesin välismaal nõukogudevastase tegevusega ja kodumaa reetmise tõttu algatati minu vastu Eestis kriminaalasi. Kui ei usu, siis minge vaadake Vabamut. § 62, võimalik karistus: surmanuhtlus. Surmanuhtlust ei määratud, küll aga võttis Nõukogude Liit mult kolm aastat hiljem kodakondsuse ära. 1987. aastast olin ma Rootsi Kuningriigis kodakondsuseta isik, aasta hiljem andis Rootsi mulle oma kodakondsuse. Mul ei olnud sel ajal mitte mingit kodakondsust ja mul ei olnud ka mitte mingit unistust ega aimdust, et kunagi võiks minust saada sünnijärgne Eesti kodanik. Siiski juhtus õnneks kolm või neli aastat hiljem see, et minust sai sünnijärgne Eesti kodanik, kuna avastati, et minu isa oli Eesti kodanik. Ma ei mäleta, kust see piir tõmmati – kas see oli aasta 1934 või 1939.

Ma ei ole pidanud selleks mitte midagi tegema, et sünnijärgset kodakondsust taotleda. See oli mul järsku lihtsalt olemas ja ma võtsin selle rõõmuga vastu. Aga ma ei tunne, et ma oleksin kuidagi Eesti riigile ohtlikum. Ma tahaksingi teada, mis hetkest muutub inimene Eesti riigile ohtlikuks – kas siis, kui ta reedab okupatsioonivõimu, või siis, kui see okupatsioonivõim võtab talt ära kodakondsuse, või siis, kui teine riik annab ainult reisidokumendi, mitte passi kodakondsuseta inimesele, et ta saaks reisida. Kas ta muutub sel hetkel julgeolekuohuks? Või juhtub see sel hetkel, kui Eesti saab vabaks ja inimene avastab, et ta on ka sünnijärgne Eesti kodanik, kuna tema isa oli seda?

10:46 Aseesimees Enn Eesmaa

Debatt muutub alati asjalikuks ja tõsiseks, kui räägitakse südamest. Jevgeni Ossinovski, sotsiaaldemokraatide esindaja, palun!

10:46 Jevgeni Ossinovski

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Paar märkust selle arutelu kohta. Siin arutelu käigus on korduvalt viidatud nii minule kui ka sotsiaaldemokraatide seisukohale, mida ei ole siin selle arutelu jooksul kordagi välja öeldud. Ma ei hakka emotsionaalset eksurssi ajalukku tegema, küll aga klaariks ka mõned asjad ära.

Esiteks, loomulikult on mõistetav, et selline diskussioon nii ühiskonnas kui ka siin saalis käib. Arvestades seda, et maailm muutub ja inimesed on aina liikuvamad, on selge, et ka neid praktilisi muresid, mis inimestel iga päev tekivad, on aina rohkem. Kindlasti puudutab see neid inimesi, kes on Eestist mingil hetkel ära põgenenud ja kelle kolmas või neljas põlvkond elab nüüd Kanadas, Ameerika Ühendriikides või mõnes teises riigis, aga kasvavalt ka neid inimesi, kes töistel, perekondlikel või muudel põhjustel on viimastel kümnenditel asunud kas ajutiselt või alaliselt elama teistesse riikidesse, saavad teise riigi kodanikega lapsi ja kellel tekivad täiesti praktilised küsimused, miks peaks laps valima ema või isa kodakondsuse vahel. Sellest tulenevalt, kui me vaatame viimase paari kümnendi tendentsi Euroopa Liidu riikides, siis see tendents on väga selge – topeltkodakondsust lubatakse aina enamates riikides. Mis puudutab topeltkodakondsuse küsimust, siis Eesti on oma regulatsiooniga üks kõige konservatiivsemaid koos Austria ja Leeduga. Selge on see, et need diskussioonid on täiesti aja- ja asjakohased.

Ei mina ega sotsiaaldemokraadid ei ole siin selles küsimuses seisukohta välja öelnud, kuna minu hinnangul on selle eelnõu puhul tegemist halvas mõttes poliitilise eelnõuga ehk parteipoliitilise eelnõuga pool aastat enne valimisi. Minule sai see selgeks siis, kui põhiseaduskomisjonis püüdis kolleeg Reformierakonna esindajana seda tutvustada ja nendele olulistele küsimustele, mida komisjoni liikmed ja ka valitsuse esindajad tõstatasid, ei olnud isegi erilist soovi sisuliselt vastata. Ehk seda, et oleks püütud kuidagi kolleege veenda selles, et tehakse mõistlikku asja, mina selle eelnõu puhul märganud ei ole. Ja kuna sotsiaaldemokraadid ei ole valijatelt topeltkodakondsuse seadustamiseks mandaati küsinud, siis me seda praegu toetada ka ei saa. Kindlasti diskussioonid selles küsimuses nii ühiskonnas kui ka erakonnas jätkuvad.

Küll aga ma juhtisin tööpoolest tähelepanu ühele asjaolule, mida Reformierakonna esindaja püüdis siin kõrgelennuliselt lavastada, rääkides, kuidas me tahame kõikidele kodakondsust jagada ja mida iganes. Vaadake, demokraatlikus õigusriigis peab õiguste andmine või õiguste võtmine olema põhiseaduse sõna ja mõttega kooskõlas: kui ühtedele inimestele antakse õigusi juurde ja teistele mitte, siis selleks peab olema põhiseadusest tulenev legitiimne põhjus. Me räägime siin sellest, et Reformierakonna ettepanekul oleks topeltkodakondsuse omamise õigus sünnijärgsetel kodanikel, aga teistel kodanikel ei oleks. Selle legitiimse põhjuse kohta küsisin ma ka komisjonis ja siin saalis. Vastuseks oli tegelikult see: meie nii valisime, see oli meie poliitiline valik, see oli meie poliitiline otsus. Vaadake, niimoodi demokraatlikus õigusriigis asjad ei käi, et me lihtsalt otsustasime, et ühed inimesed saavad õigused, aga teised inimesed neid õigusi ei saa – selleks peab olema legitiimne põhjus.

Palun kolm minutit lisaega!

10:51 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, kolm minutit juurde!

10:51 Jevgeni Ossinovski

Seda põhjendust paraku ei tulnud. Reformierakonna esindaja rääkis sellest, et mis siis on, kodanikud on ebavõrdsed kõikides riikides: ühed on sünnijärgsed kodanikud, teised on kodakondsuse saanud naturalisatsiooni korras, kolmandad abielu kaudu ja neljandad veel mingit pidi. Need on kodakondsuse omandamise viisid, need ei ole kodanike õigused. Kodakondsuse omandamise viisid on loomulikult kõikides riikides erinevad. Küsimus on selles, et kui sa oled kodaniku staatuse saanud, kas sa oled siis täieõiguslik kodanik nagu kõik teised või sa seda ei ole. Loomulikult võib seda lavastada selle näitega, aga näete, Ameerika Ühendriikides saab ju ka ainult sünnijärgne kodanik president olla. Muuhulgas, ka meil on nii ja see on Eestis ainuke õiguste erinevus sünnijärgsete ja naturaliseeritud kodanike vahel.

Kui seda õiguste erinevust tahetakse nüüd suurendada, siis selleks peab olema legitiimne põhjus, miks seda tehakse. Viidatakse põhiseadusele. Jah, põhiseadus kohustab riiki sünnijärgsetelt kodanikelt kodakondsust mitte ära võtma, aga ta ei kohusta naturaliseeritud kodanikelt seda ära võtma – seda saab seadus reguleerida ühte- või teistpidi. Ma ei välista, et legitiimne põhjus võib siin olla, ja selle üle võiks siis ka ausalt diskuteerida, aga paraku ei tahetud seda diskussiooni siia ette tuua. Võtame näiteks kolmanda põlvkonna väliseestlased Ameerika Ühendriikides. Nad on toredad tublid inimesed, kes on loomulikult Eesti patrioodid ja võiksid olla Eestiga seotud, aga paljud neist ei räägi eesti keeltki, mõni neist pole võib-olla Eestis kunagi käinud. Me tahame selle eelnõu järgi anda neile õiguse olla topeltkodanik. Okei, võtame, leiame selles osas kokkuleppe. Aga miks ei võiks sellisel juhul neid õigusi omada kodanik, kes on siin Eestis teinud pingutusi selleks, et saada Eesti kodanikuks – õppinud ära keele ja andnud vande –, ja kes on, mõõngem, palju rohkem Eesti ühiskonnaga seotud? Ma ei ütle, et peab tegema ühte- või teistpidi valiku. Ma arvan, et see arutelu, kas üldse põhimõtteliselt topeltkodakondsust lubada või mitte, vajab veel ühiskonnas küpsemist. Aga kui seda lubada, siis peab olema väga selge legitiimne põhjus, miks ühed selle saavad ja teised seda ei saa – see on põhiseaduse nõue, see ei ole poliitiline otsus. See ei ole poliitiline otsus, see on põhiseaduse nõue. Ja nendele küsimustele mittevastamine, mida eelnõu algatajad on süsteemselt teinud nii komisjonis kui ka siin saalis, ei kõnele minu meelest siirast soovist seda probleemi lahendada, vaid pigem mingisugusest valimisest silmapaistmise katses. Aitäh!

10:54 Aseesimees Enn Eesmaa

Tõsi ta on, et eelmistes läbirääkimiskõnedes ja ka repliikides Henn Põlluaasa nime ei nimetatud. Kuid meie reeglistik näeb ette seda, et kui läbirääkija viitab otseselt teemale, mis on seotud konkreetse Riigikogu liikmega, antud juhul Henn Põlluaasaga, siis antakse sõna. Ma annan Henn Põlluaasale repliigiks sõna, lisades, et vahel hakkad mõtisklema, mismoodi siis üldse läbi rääkida, et me pärast repliikidesse ära ei upuks. Henn Põlluaas, palun!

10:55 Henn Põlluaas

Aitäh! Ma oskan seda hinnata. Ma tahtsin vabandust paluda. Ma eksisin. Ma vaatasin kogemata valet aastaarvu. Siseminister, kelle ajal see topeltkodakondsust puudutav analüüs valmis, ei olnud mitte Hanno Pevkur, vaid see oli tõepoolest Ken-Marti Vaher. Aga kas see eksimus just valetamine on, nagu Randpere väitis, selles ma väga kahtlen. Tegemist oli Reformierakonna, Andrus Ansipi kolmanda valitsusega, nii et selles suhtes väga suurt vahet ei olegi.

10:55 Aseesimees Enn Eesmaa

Head kolleegid! Andes sõna Valdo Randperele, teen ma ettepaneku siiski piirduda nende repliikidega, kui nüüd Valdo midagi erakordset ei ütle. Palun!

10:56 Valdo Randpere

Mina ütlen päris tihti midagi erakordset. Ja praegu ütlen seda, et sellesama viidatud valitsuse kohta kirjutati sel ajal, et valitsus on lagunemas just seetõttu, et siseminister oli risti-põiki vastu topeltkodakondsusele. Kuigi Ken-Marti Vaher on öelnud seda, et tema vastuseis tuli naturalisatsiooniga kodakondsuse saanutele topeltkodakondsuse andmisest, sest see on ilmne oht meie julgeolekule. Me ei anna topeltkodakondsust naturalisatsiooniga kodakondsuse saanutele, nii et see argument langeb ära. Mis puutub eelmise kõneleja argumenti, et me tuleme siin valimiste eel mingi jamaga välja, et saada natuke tähelepanu, siis see ei ole tõsi. Me oleme aastaid sellega tegelenud. Ma kirjeldasin seda puldis ka, kuidas ma ise olen käinud ja sellest rääkinud. Me oleme aastaid sellega tegelenud. Tegelikult on ju küsimus selles, kui üldse valimistele mõelda, et meil on hinnanguliselt 80 000, 100 000, 200 000 eestlast välismaal. Miks me nad ära põlgame, miks me ei taha neid tagasi saada? Miks me ei taha lasta neil tunda ennast osalisena selles, mis toimub Eestis? Palun teeme seda! Ja toetage seda eelnõu! Reformierakond kindlasti teeb seda.

10:57 Aseesimees Enn Eesmaa

Kuna eelmise valitsuse ministrit ei ole praegu siin saalis meie hulgas, siis jääb meil tema repliik kuulmata. Head kolleegid! Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 634 esimesel lugemisel tagasi lükata.

Sama ettepanekuga esines ka EKRE. See toob meid hääletuse juurde. Kas Riigikogu on valmis hääletama? Tänan!

Panen hääletusele juhtivkomisjoni ja EKRE ettepaneku Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 634 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 50 rahvasaadikut, vastu oli 35, erapooletuid ei leidunud. Juhtivkomisjoni ja EKRE fraktsiooni ettepanek leidis toetust.

Eelnõu 634 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ning langeb Riigikogu menetlusest välja.

---

2. 11:00 Soolise võrdõiguslikkuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (683 SE) esimene lugemine

11:00 Aseesimees Enn Eesmaa

Vabariigi Valitsuse algatatud soolise võrdõiguslikkuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 683 esimene lugemine. Palun ettekandjaks tervise- ja tööminister Riina Sikkuti. Palun!

11:00 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Austatud istungi juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Mul on hea meel tutvustada teile soolise võrdõiguslikkuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Eelnõuga tehakse kaks peamist muudatust. Kõigepealt täiendatakse soolise võrdõiguslikkuse seadust palgaandmete soopõhise võrdluse ja analüüsi paragrahvidega, et aidata tööandjatel täita juba praegu kehtivast õigusest tulenevaid kohustusi soolise võrdõiguslikkuse edendajana ning et nad saaksid ühtlasi veenduda, et tasusüsteemid ei ole neil üht sugu eelistavad ja võtavad sooaspekte arvesse. Teine muudatus puudutab seda, et Tööinspeksioonile antakse õigus teha järelevalvet avaliku sektori tööandja üle eelnimetatud tegevuste elluviimisel.

Nüüd taustast, miks soolise palgalõhe üle järelevalvet tegema hakata. Eestis püsib palgalõhe tõepoolest endiselt üle 20% ja seda nii avalikus kui ka erasektoris. Avaliku sektori palgalõhe oli Statistikaameti andmetel 2017. aastal küll veidi väiksem, aga see "veidi" oli ainult 0,4 protsendipunkti, nii et mure on olemas mõlemas sektoris. Euroopa Liidus, nagu teada, oleme me endiselt kõige suurema soolise palgalõhega riik. Palgalõheuuringud ja -analüüsid näitavad, et Eestis on ainult 15% palgalõhest selgitatav inimeste erineva haridusega, töökoormusega, tööstaažiga, tegevus- ja ametialadega. 85% on siis selgitamata palgalõhe – see on see, mis puudutab motivatsiooni, pühendumust, hoiakuid, aga ka diskrimineerimist. Tõine sissetulek on meist valdava osa jaoks peamine või ainuke tuluallikas ja töö eest saadav tasu mõjutab ka teisi sissetulekuliike. Nii et palgalõhe ei mõjuta mitte ainult ühes kuus kättesaadavat töötasu, vaid ka tulevast pensioni, vanemahüvitist ja töötuskindlustushüvitist. Palgalõhe vähendamine ei mõjuta heaolu ainult tööelu kestel, vaid kogu elukaare vältel. Samuti panustab palgalõhe vähendamine, Eestis eriti, ka laste vaesuse vähendamisesse, kuna Eestis on teadaolevalt palju üksikvanemaga peresid, st peresid, kus ema kasvatab lapsi üksi.

Üldisemalt peegeldabki sooline palgalõhe struktuurset ebavõrdsust, mis meil on, seda, et meeste ja naiste positsioonid ühiskonnas on erinevad, nende tehtavad haridusvalikud ja valikud tööturul on erinevad. Nii et pealtnäha tunduvad võimalused võrdsed, aga ligipääs ressurssidele on meil tegelikult erinev. Seega, selleks, et seda ebavõrdsust ületada, olekski meil vaja ühiskonnaelu korraldamisel võtta rohkem arvesse sooaspekte ja kujundada vastavaid poliitikaid ühiskonnas laiemalt, aga samamoodi iga tööandja juures.

Eestis on mõttekoda Praxis uurinud nii palgalõhet kui ka viise selle ületamiseks ja teinud soovitusi viie peamise meetme kohta, mida võiks rakendada. Kaks neist on järgmised. Esiteks, soolise võrdõiguslikkuse seaduse parem rakendamine ehk tõepoolest tuleb toetada tööandjaid juba praeguses seaduses oleva kohustuse täitmisel. Teiseks tuleb analüüsida organisatsioonide praktikaid ja palgasüsteeme ning toetada nende muutmist sooaspekte arvestavaks. Lisaks sellele tuleb muidugi tegeleda ka töö- ja pereelu ühitamise võimaluste parandamisega ning sooaspekte tuleb arvestada haridus- ja tööpoliitikas, et vähendada haridus- ja tööalast segregatsiooni. Käesolev seaduseelnõu

puudutabki kahte meedet: ühelt poolt olemasoleva soolise võrdõiguslikkuse seaduse paremat rakendamist ning teiseks organisatsioonides värbamis- ja tasustamispraktikate ja palgasüsteemide analüüsimist ja nende muutmist.

2015. aastal tehti Eestis tööandjate uuring, kus uuriti ka töötasustamise põhimõtteid ja tavasid. Tuleb välja, et vähem kui kaks kolmandikku organisatsioonidest on tegelikult soolise võrdõiguslikkuse seadusesse pandud kohustuse mõttes oma tasustamissüsteeme käsitletud ja reguleerinud, kolmandikus organisatsioonides on töötasu kujunemine puhtalt läbirääkimiste küsimus. Kui palk kujuneb ainult läbirääkimiste pinnalt – ei ole tehtud ametikohtade hindamist, ei ole analüüsitud, kuidas töötasud kujunevad, millist väärtust üks või teine ametikoht või töökoht organisatsioonis pakub –, siis ei ole ka võimalik hinnata, kas organisatsioonis on võrdõiguslikkuse põhimõtetest kinni peetud. Sama uuringu põhjal selgus ka, et vaid veidi üle kolmandiku on neid organisatsioone, kus lapsehoolduspuhkusele naasnud töötaja palka tõstetakse, kui teistel töötajatel on vahepeal palk tõusnud. See soodustab soolise palgalõhe säilimist. Lapsehoolduspuhkusele naasmine ja sellega seotud mured ja võrdsete tingimuste saavutamine on üks probleeme, millega kõige rohkem voliniku poole pöördutakse. Euroopa Komisjon on omalt poolt riigipõhistes soovitusel juhtinud korduvalt tähelepanu Eesti suurele soolisele palgalõhele ja vajadusele muuta tasustamissüsteeme läbipaistvamaks. Eelnõuga on tehtud kaks muudatust ja nüüd nende sisust detailsemalt. Kõigepealt, Tööinspeksioon teeb avaliku sektori tööandja kohta korra aastas palgaandmete soopõhise võrdluse. See võrdlus toimub automaatselt, nende andmete põhjal, mida tööandjad niikuinii juba töötamise registrisse ja maksudeklaratsioonidega maksuametisse esitavad. Selle automaatse võrdluse tulemustest teavitatakse tööandjat. Luuakse digitaalne tööriist, millega see võrdlus ära tehakse, see tööriist saab ka kättesaadavaks. Seda hinnangut saavad küsida ka erasektori organisatsioonid, kellel ei ole kohustust seda võrdlust teha, aga kui nad soovivad oma organisatsioonis tasustamissüsteeme analüüsida ja saada olemasolevate andmete põhjal riigi hinnangut, siis on neil võimalik seda kasutada. Seejärel, kui esitatud andmetepõhine võrdlus viitab, et tööandja ei pruugi sama või võrdväärse töö eest maksta naistele ja meestele võrdset tasu, võib Tööinspeksioon küsida tööandjalt selgitusi ning paluda kümne ja enama töötajaga avaliku sektori tööandjalt palgaandmete soopõhise analüüsi. Selle analüüsi tegelik eesmärk on sellesamas organisatsioonis teadlikult vaadata, millised on värbamis- ja tasustamispraktikad, kas nad võtavad soopõhiseid aspekte arvesse või mitte ja kuidas neid saaks parandada. Kuigi me räägime palgalõhe järelevalvest, siis see tööandja enda tehtav analüüs ja teadlik organisatsioonisiseste praktikate kujundamine on tegelikult selle eelnõu kõige suurem eesmärk või sealt tuleb see kõige suurem kasu.

Selleks, et tööandjad saaksid seda analüüsi teha, Tööinspeksioon toetab ja annab nõu, Sotsiaalministeerium töötab välja juhendi analüüsi tegemiseks ja on planeeritud koolitused tööandjatele. Kui analüüsi tulemusena selgub, et palgaerinevustel objektiivset põhjust ei ole, siis koostab tööandja tegevuskava, näidates ära, mis on need sammud, mida ta ette võtab, et palgalõhet organisatsioonis vähendada. Neid meetmeid peaks võtma aasta jooksul, kui vaja, siis võib nende rakendamist pikendada veel aasta võrra. Tegevuskava rakendamise perioodi lõpus tehakse uuesti palgaandmete soopõhine analüüs või võrdlus, selgitamaks välja, kas meetmed on täitnud oma eesmärgi ja andnud tulemust. Tööinspeksioon pakub nii tegevuskava koostamisel kui ka elluviimisel samuti nõu.

Lisaks palgaandmete võrdlusele ja Tööinspeksiooni järelevalveaspektile on eelnõus tehtud veel kaks muudatust. Juba kehtiv õigus näeb ette, et tööandja peab oma organisatsiooni kohta koguma statistilisi andmeid ka soopõhiselt, mis võimaldaks järgida võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamist töösuhetes. Seni on neid andmeid kogunud vaid viiendik tööandjatest. Muudatusega nüüd täpsustatakse, milline on see andmekoosseis, mis on need andmed, mida tööandja peaks edaspidi koguma. Teiseks, kehtiva õiguse järgi peab tööandja tegelikult juba andma regulaarselt töötajatele või nende esindajatele asjakohast teavet naiste ja meeste võrdse kohtlemise kohta organisatsioonis. Küsitlused näitavad, et enam kui kümme aastat pärast soolise võrdõiguslikkuse seaduse jõustumist on vaid 6% tööandjatest andnud töötajatele infot meeste ja naiste olukorra kohta organisatsioonis ja vaid veidi rohkem kui kümnendik on teavitanud töötajaid sellest, kuidas organisatsioonis on tagatud meeste ja naiste võrdne kohtlemine. Eelnõuga seda olemasolevat kohustust täpsustatakse ja pannakse paika, et töötajaid peab teavitama vähemalt üks kord kahe aasta jooksul. Teiseks täpsustatakse, millist infot see töötajatele jagatav teave peab sisaldama. Teavitus peaks hõlmama nais- ja meestöötajate keskmise palga või töötasu ning tööga seonduvalt makstava tasu ja hüvitise ja antava hüve soopõhise üldistatud võrdlust

kas tööperede, ameti- või teenistusrühmade kaupa.

Aga nüüd kulupoolest. Kulutusi tehakse digitaalse tööriista väljaarendamiseks ja teavitustegevuseks ning ka Tööinspektsioonil on püsivad kulud. Seletuskirjas on need numbrid olemas, kõik need on suurusjärgus 200 000. Kahel esimesel aastal on seoses digilahenduse väljatöötamise ja teavitustegevusega kulud suuremad, edaspidi on püsikulud 200 000 euro juures aastas. Aga see 200 000 eurot on igati väärtuslikult kulutatud, sest tõepoolest, võrdsete võimaluste, ka tervise ja heaolu edendamise valdkondadesse suunatud ressursid tagavad, et meil kõigil on võimalik ennast võrdsetel alustel arendada ega tule karta diskrimineerimist. Sellisel juhul oleme me ju kõik paremad töötajad ja töötame tulemuslikult. Väärtuseks on ka mitmekesisemad organisatsioonid, mis peaksid tegema parimaid otsuseid. Eestis on juba eeskujulikke ettevõtjaid, ka eraettevõtjaid, kes teadlikult on oma organisatsioonis tegelenud sellega, et nii värbamis- kui ka tasustamisskeemid sooaspekte arvestaksid ja võrdse töö eest saaks võrdset palka. Seadus jõustub 1. juulil 2020. Seni saab välja arendada digitaalse tööriista ja tegeleda teavitusega. Aitäh!

11:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Pika küsijate nimekirja esinumber on Viktoria Ladõnskaja-Kubits. Palun!

11:14 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Hea minister! Lähtepunktiks olgu see, et me kõik siin saalis oleme naiste õiguste kaitsjad. Aga Eesti Naisteühenduste Ümarlaud, mille alla kuulub sisuliselt mitukümmend naisorganisatsiooni, on eelnõu suhtes kriitiline. Justiitsministeeriumi paberitest loen välja, et samuti on eelnõu suhtes kriitilised Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Tööandjate Keskliit ning Eesti Linnade ja Valdade Liit. Ka Ülle-Marike Papp, kes on aastaid olnud Eestis soolise võrdõiguslikkuse teema edasiviija, on arvamusel, et see eelnõu pole ideaalne. Miks te toote saali eelnõu, mille kohta on nii palju kriitikat? Kas teile endale ei tundu, et kuidagi ebaloomulikult palju naisi kaitsvaid organisatsioone on miskipärast selle seaduse suhtes kriitilised?

11:14 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh küsimuse eest! Kaks aspekti. Ühelt poolt, ma arvan, ei ole üldse ebatavaline, et eelnõu saab märkusi ja kommentaare. Paljud neist puudutavad ju ka mõistete täpsustamist, et eelnõus oleks sõnatäpsus hea ja selge. Siin ei näe ma erinevust teistest eelnõudest, mis ka on Sotsiaalministeeriumist tulnud. Teiselt poolt, jah, Eesti Naisteühenduste Ümarlaud on tõepoolest olnud selle eelnõu suhtes kriitiline, aga kõik naised ei ole ühel arvamusel ka paljude teiste ühiskonnaelu asjade puhul ning ei saa eeldada, et kõik naised on samal arvamusel selles, kui suur mure on meil palgalõhe ja kuidas tuleks teha neid samme, et seda vähendada hakata. Arusaadavalt, nagu meestel on erinev arusaam sellest, kuidas soolise palgalõhe järelevalvet teha, kas teha ja kelle poolt, täpselt samamoodi on naisteühenduste ümarlraul erinev arusaam sellest, kuidas ja kes seda järelevalvet peaks tegema. Minu meelest on see täiesti normaalne arutelu, mis viib meid parema tulemuseni. Samas on Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioon, MTÜ Naiste Tugi- ja Teabekeskus, Eesti Ametiühingute Keskliit, Pärnu Naiste Tugikeskus, Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus avaldanud toetust sellele konkreetsele lahendusele ja eelnõule. Nii et ongi arvamuste paljusus ja ma arvan, et me arutelu käigus jõuamegi parema lahenduseni.

11:16 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Yoko Alender!

11:16 Yoko Alender

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja, aitäh põhjaliku ettekande eest! Küsimus haridusvaldkonnast. Kindlasti ma tunnistan palgalõhe probleemi, on hea, et teemaga tegeletakse. Aga mure on selles, et kui me vaatame Eesti haridussüsteemi, siis näeme tõsist soolist tasakaalutust ja seda meeste kahjuks. Mis saab nendest meesõpetajatest, keda me kooli väga tahaks saada, keda me koolidesse ootame ja lasteaedadesse veel enam? Kuidas me saame neid seal hoida? Kas need vähesedki kaovad sealt?

11:17 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Ei, ma arvan, et need vähesed meesõpetajad koolist ei kao. Aga tuleb tegeleda sellega, et toetada nii naiste haridusvalikuid traditsioonilisemalt meestekesksemate erialade kasuks kui ka vastupidi, ja tuleb tegeleda ka sellega, et rohkem mehi kooli jõuaks. Kuid see on teiste eelnõude ja teiste pakettide teema. Kui me räägime konkreetset tasustamisest, siis konkreetsetes koolikeskkonnas on ilmselt mitmeid meesõpetajaid. Koolis tuleb läbi rääkida, kuidas seda teha ning kuidas tasustamissüsteeme kujundada, et nad oleksid läbipaistvad, vastaksid töötajate oskustele ja vastutusele. Praegu me lähtume ainult sellest, et meesõpetaja õpetab traditsiooniliselt matemaatikat või füüsikat. Meil on tasuskeemid välja kujunenud, näiteks algklasside õpetaja, kes enamasti on naine, saab vähem palka. Aga idee vaadata ja hinnata töökohti ning vaadata nende töökohtade loodud väärtust tähendab ikkagi muutust meie mõttemaailmas. Kui väikeettevõtte juht saab võib-olla neli korda rohkem palka kui lastepsühholoog, siis see on kogu aeg niimoodi olnud ja tundub meile normaalne, aga kui me vaatame seda pingutust, panust ja väärtust, mida kumbki oma töökohal loob, siis me võib-olla jõuame mõttele, et see panus võib olla võrdne ja ka töötasu võiks olla võrdne. Seesama analoogia kehtib ka koolikeskkonnas. Kui töökohti hinnata ja vaadata, mis on siis see väärtus või panus või millised on erioskused, mis sellel inimesel on ja mida ta kooliellu lisab, siis selgub, et tasustamine peaks seda peegeldama, on siis tegemist mehe või naisega ja õpetab ta füüsikat või algklassilapsi. Nii et selline läbipaistvus ja arusaam, mis on loodud väärtus, mille loomise eest me selle tasuga täname, ma arvan, ei pane meesõpetajaid kuidagi kehvemasse olukorda, vaid tegelikult parandab asja meie kõigi jaoks.

11:19 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Heidy Purga!

11:19 Heidy Purga

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! See täna kõne all olev teema on ühiskonnas väga oluline. Ma usun, et ainuüksi selle seadusmuudatuse arutelu siin aitab sel teemal teadlikkuse tõstmisele väga kaasa. Aga minu küsimus käib eelnõu väga mahuka seletuskirja kohta, kust ilmneb erinevaid mustreid eri esindajate vaatevinklist. Need esindajad on ühest küljest avalik sektor ja teisest küljest eraettevõtjad. Kas te oskate kirjeldada, millised olid eraettevõtjate peamised murekohad, mis neid selle seadusmuudatuse juures puudutasid?

11:20 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Täna küsimuse eest! Tõepoolest, palgalõhe järelevalve ja analüüsi tegemise kohustus laieneb selle eelnõuga praegu ainult rohkem kui kümne töötajaga avaliku sektori organisatsioonidele. Erasektor jäi esialgu välja, osalemine on vabatahtlik, nende vahendite kasutamine on vabatahtlik, analüüsi tegemine sõltub heast tahtest. Kui seda eelnõu koostama hakati, siis ettevõtjate mured olid tavapärased. See ei ole tegelikult üldse selle teemaga seotud, küsimus on pigem halduskoormuses. Ettevõtjate mure oli pigem selles, kas nad peavad hakkama esitama lisaandmeid, kui mahukas see analüüs on, kui peab soopõhiselt töötasustamise andmeid säilitama hakkama, mis see siis tähendab või kui suured kulud sellega kaasnevad. Sellele ettevõtjate täiesti arusaadavale murele halduskoormuse pärast, mida riik neile pidevalt peale paneb, saab vastata, et esialgne hinnang tehakse juba esitatavate andmete põhjal. Need andmed, mida tuleb säilitada, on tavapärased raamatupidamisandmed, mida neil niikuinii on kohustus seitse aastat säilitada, see kohustus, et oleks võimalik saada infot soospekti alusel ja tööperede kaupa, tuleneb juba kehtivast seadusest. Selle eelnõuga me ettevõtjatele ühtegi lisakohustust ei pane ja ka avaliku sektori organisatsioonidele selles mõttes lisakohustust ei pane. Pigem me aitame neil juba olemasolevas seaduses olevaid kohustusi täita nii, et me saavutaksime selle eesmärgi, et tasustamissüsteemid muutuksid organisatsiooni sees läbipaistvamaks, töandja annaks töötajatele infot ja me liiguksime ikkagi selle poole, et väikeste sammudega ka palgalõhet vähendada.

11:22 Aseesimees Enn Eesmaa

Marianne Mikko, palun!

11:22 Marianne Mikko

Suur tänu! Aitäh, minister, selle suurepärase ettekande eest! Ma arvan, et seadus peaks üldiselt olema universaalne. Sellest seadusest – see on tegelikult Heidy Purga küsimuse jätk – on välja jäetud

erasektor. Väga paljude noorte ja naistega, ka vanemate inimestega kohtudes on tekkinud küsimus, miks on niimoodi, et see seadus nagu lahkneb, ühtede suhtes on ta rohkem nõudlik ja teiste suhtes vähem. Ma koos noortega, pean tunnistama, ei saa sellest lihtsalt aru. Mis tingis erasektori väljajätmise seadusest?

11:22 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh küsimuse eest! Ma olen nõus. Ma sooviksin ka, et eelnõu oleks ambitsioonikam. Kui vaadata teiste riikide kogemust Euroopa Liidus, siis tegelikult on tavapärase, et kohustus võtta selliste tasustamissüsteemide teadlikul kujundamisel arvesse soospekte ja ka riigile tagasisidestada, milline on organisatsioonis palgalõhe, on üldiselt ka erasektori ettevõtetel. Eestis oli plaan rakendada seda kõigi tööandjate suhtes, aga see oli poliitiline otsus, et kitsendada seda ainult avaliku sektori peale. Avalik sektor hakkab andma eeskujuga ja tublid erasektori ettevõtted saavad vabatahtlikult seda infot ja nõu küsida. Tööinspeksioon nõustab ka neid, kui nad soovivad oma organisatsiooni sees praktikat ümber kujundada.

11:23 Aseesimees Enn Eesmaa

Martin Helme.

11:23 Martin Helme

Aitäh, lugupeetud asespiiker! Lugupeetud minister! Ega teil see kontakt pärismaailmaga vist väga tihe ei ole, kui te siin tõsimeeli arutate selle üle, et ettevõtja peaks saama niisama suurt palka kui riigitöötaja. See lihtsalt eirab asjaolusid, mis puudutavad riski või kapitalimahutust või mida iganes. Aga siin on palju räägitud läbipaistvusest. Ma olen ka suur läbipaistvuse fänn. Nüüd räägitakse sellest, et me hakkame juba kontrollima, korraldama ja karistama, kõigepealt riigisektoris, millega kaasnevad väga suured kulud nii riigisektori ametitele kui ka eelarvele endale. Mina tahaks kõigepealt näha ühte korralikku läbipaistvat arvutust, kuidas me seda palgalõhet üldse arvutame. Ärge palun sellest Praxisest rääkige. Mina olen näinud Euroopa Liidu arvutust, mis paneb Eesti kõige kõrgemale palgalõhekohale üldse, ettepoole Rumeeniast, Hispaaniast, Itaaliast. Ma küsisin, kust see tuleb. See tuleb sellest, et Eesti on sellised numbrid välja arvutanud. Mina olen aru saanud, et võetakse naiste töötunnid ja meeste töötunnid, pannakse rahanumber kõrvale ja öeldakse, et on lõhe. Aga kuidas see tegelikult käib?

11:24 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Täna! Me vedame praegu aega ühes ruumis. Ma arvan, et meie võõrdumine elust on suhteliselt võrdväärne, kumbki meist ei tööta lastepsühhiaatrina, kuigi neist on väga suur puudus. Aga nüüd palgalõhe arvutuste kohta. Jah, nii nagu ka kõigi teiste statistiliste näitajate puhul, on seal erinevaid viise. Euroopa Komisjoni edetabelites me oleme kogu aeg esikohal. Meil on tõepoolest kõige suurem palgalõhe. Need andmed tulevad Eestist, aga Eurostatil on arvutamiseks omaette reeglid, need välistavad liiga väikesed ettevõtted või organisatsioonid ja mõned sektorid, nii et nad teevad oma kohandusi. Kõikide liikmesriikide andmed on võrreldavad ja see tulemus on võrreldav. Statistikaamet arvutab Eesti jaoks ka teist palgalõhenäitajat, mis on täiesti samas suurusjärgus. Ta arvutab seda nii, et hõlmab kõik meie asutused ja organisatsioonid ning sektorid. Selles mõttes eelistatakse Eestis võib-olla Statistikaameti näitajat kasutada. Aga vaatamata sellele, millise meetodikaga me palgalõhet arvutame, see fakt, et meil on see lõhe suur ega ole viimastel aastatel oluliselt vähenenud, jääb faktiks. Jah, vaadatakse meeste ja naiste brutotunnipalkade erinevust ja seda võib arvutada riigi kohta tervikuna, seda võib vaadata eri sektorites, võib vaadata organisatsioonis või ametialade kaupa, aga selline erinevus brutotöötasus on asja iva.

11:26 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Heljo Pikhof!

11:26 Heljo Pikhof

Aitäh! Kõigepealt suur tänu väga hea ettekande eest! Aga mul on küsimus ja see on selline. Seletuskirjast loen, et selgitamata palgalõhe võib väljendada ühelt poolt selliste tegurite mõju, mida ei ole mõõdetud või mida ei suudeta mõõta, näiteks motivatsioon ja pühendumus, teisest küljest võib see

väljendada aga tööturul aset leidvat diskrimineerimist. Kas nende muudatustega saab kuidagi ka selguse selgitamata palgalõhe asjus? Tööandjal on väga kerge öelda, et need inimesed minu organisatsioonis saavad sellepärast rohkem palka, et nad on pühendunumad ja nende motivatsioon on kõrgem. Seda kuidagi väljastpoolt kontrollida ei ole ju võimalik.

11:27 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh küsimuse eest! Selline tööandjaid toetav palgaandmete võrdlus, nende erisuste analüüs ja vajadusel tegevuskava koostamine meile riigi tasandil otseselt infot selgitamata palgalõhe kohta ei anna. Kui analüüsi tulemusi ja tegevuskavasid agregeerida ja edasi analüüsida, siis võib sealt tõepoolest selguda midagi, mis senistest analüüsides ei ole välja tulnud, sest seda tüüpi andmeid organisatsioonide tasustamissüsteemide ja värbamispraktika kohta meil lihtsalt ei ole kogutud. Nii et kaudselt võib ta aidata seda selgitada. Samas, täiesti sellest eelnõust sõltumatult toimub niikuinii laiem palgalõheanalüüs. Selle kaudu me proovime avada seda, millest see selgitamata osa koosneb, kui palju seal on sees võib-olla mingisuguseid hoiakuid, stereotüüpe, diskrimineerimist. Nii et sellele küsimusele saame võib-olla järgmise paari aasta jooksul vastuse ja saame sellest 85%-st osa ära selgitada.

11:28 Aseesimees Enn Eesmaa

Jürgen Ligi.

11:28 Jürgen Ligi

Aitäh! Austatud minister! Võib-olla avate selle oma fraasi, et see on teiste seaduste asi, mis juhtub praktilise palgakorraldusega. Seda te ütlesite, kui te vastasite siin ühele eelmisele küsimusele. Küllap teil on mees. Aga minu küsimus on: millega te seletate võrdõiguslikkuse voliniku kriitikat selle eelnõu kohta? Kas te ei aja ühte asja? Millest see vastuolu?

11:28 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! See viide teistele õigusaktidele tuli sellest, et see eelnõu tegeleb tõepoolest soolise palgalõhe järelevalvega töökeskkonnas, organisatsioonides, aga palgalõhe põhjused on ka töö- ja pereelu ühitamises, on ka segregatsioon, mis meil hariduses toimub. Selliste juurpõhjusteni see eelnõu ei lähe. Volinik on tõepoolest olnud kriitiline. Osa sellest kriitikast käib selle kohta, kes peaks seda järelevalvet tegema, kas seda peaks tegema volinik, Sotsiaalministeerium või Tööinspeksioon. Me oleme arutelude käigus jõudnud selleni, et see on tavapärane tööelu osa, töötajaid pidevalt värvatakse ja tasustamissüsteeme kujundatakse pidevalt ümber. Täpselt samamoodi kujundab tööandja ka töökeskkonda ja sõlmib töölepinguid. Kõigi teiste tööelu aspektide eest, mis puudutavad tööohutust, töökeskkonda, töötervishoidu, töölepinguid, vaidluste lahendamist töövaidluskomisjonis, vastutab Tööinspeksioon. Seega, arutelude käigus selgus, et loogiline oleks ka palgalõhe järelevalve kohustus panna Tööinspeksioonile. Aga arvamusi, kes seda teha võiks, oli tõesti erinevaid.

11:30 Aseesimees Enn Eesmaa

Sooline võrdõiguslikkus tekitab küsimusi ka Peeter Ernitsas. Palun!

11:30 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Mitte see ei tekita küsimusi, vaid see, miks niimoodi kirvega tegutsetakse. See, et naine ja mees võrdse töö eest peavad võrdset palka saama, on elementaarne. Aga see puudutab ju avalikku sektorit, kus töötab iga viies inimene. Samas ütleb soolise võrdõiguslikkuse volinik, et tegelikult piisaks ministri korraldusest, tuleks audit teha ja kogu moos. Ta ütleb veel niimoodi, et tegemist on kalli ja väheefektive meetmega. Aga nüüd te tahate luua uue asutuse, võrdse palga kompetentsikeskuse, ja järgmine aasta anda 200 000 eurot teavitamiseks. Avaliku sektori töötajaid on hulga vähem kui see 200 000, 135 000 või mis ta on, ja kokku kulub poolteist miljonit. Miks te sellise kilplasetööga tegelete, kui võiks ministritele anda korralduse audit läbi viia ja kogu moos? Pealegi puudutab see ainult viiendikku töötajatest.

11:31 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh küsimuse eest! Seaduses on kohustus olemas, see on kõigil tööandjatel. Rahandusministeerium teeb regulaarselt avaliku teenistuse palgaauditeid. Kõik need regulaarsed tegevused toimuvad, aga asi ei ole paremaks läinud. Ka avalikus sektoris on endiselt palgalõhe. Eelnõu mõte ei ole kuidagi karistada, ei ole vaja käsku, ei ole vaja trahvi ega ettekirjutust. Organisatsioonide juhte tuleb toetada selles, et värbamise ja tasustamise praktikad, mis on igas asutuses, oleksid soospekte arvestavad. Me võime anda käsu, et konkreetne juht muudab kellegi palga ära, aga see ei muuda hoiakuid, see ei muuda meelsust, see ei muuda midagi selle organisatsiooni tulevaste töötajate jaoks. Nii et me oleme tõesti leidnud, et selline nõustav ja suunav protsess, organisatsioonisiseseid protsesse ümber kujundav tee on see, mis tuleks valida.

Aga mis puudutab teavitust, siis võrdse kohtlemise teemadel teavitatakse kõiki, mitte ainult avaliku sektori tööandjaid, vaid kõiki tööandjaid. Ka see digivahend, mille abil saab hinnangu oma asutuse soolisele palgaerinevusele, saab kättesaadavaks kõigile. Nii et teadlikkuse tõstmise kulud ei lähe ainult avaliku sektori tööandjate heaks.

11:33 Aseesimees Enn Eesmaa

Urve Tiidus, palun!

11:33 Urve Tiidus

Hea juhataja! Lugupeetud minister! Eelnõu seletuskirjas viidatakse naistele ja meestele makstava palga võrdsuse järelevalve praktikale teistes riikides. Näited on kõik Euroopast, 13 riigist, ja nendest selgub, et enesehindamist võimaldavad palgakalkulaatorid, palgaauditid ja palgalõhe valgusfoorid on kõik head variandid suurema õigluse saavutamiseks, tõsi, esialgu küll avaliku sektori palgapoliitikas. Kas teil on olemas võrdlused Ameerika mandriga, Kanada ja USA-ga? Milliseid võtteid seal suurema palgavõrdsuse saavutamiseks kasutatakse?

Ajendatuna ühest eelmisest küsimusest küsin ka, et kui jutt on avalikust sektorist, kuidas te kavatsete hakkama saada kohaliku omavalitsuse autonoomsuse teemaga ja hakata seal seda regulatsiooni paremaks sättima.

11:34 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Eelkõige oleme vaadanud Euroopa, teiste hulgas Islandi ja selliste maade näiteid. Seda, kuidas Ameerika Ühendriikides võrdse palga eest seistakse, ei ole meil ei seletuskirjas ega olnud see kõne all ka tegevuse raames. Samas, õiguskomisjonis mind juba valgustati, et uuringud on näidanud, et palkade suurem läbipaistvus Ameerikas on viinud tippjuhtide palgatõusuni, nad saavad seal aktsiatega boonuseid jne. Aga ma olen nõus, et seal on töökultuur hoopis teistsugune, palgakokkulepped on teistsugused. Ma ei ole kindel, kas meil sealt on midagi õppida.

Kohalikud omavalitsused. Tegelikult laienevad need reeglid, mis puudutavad töökeskkonda, tööohutust ja töölepingu seadust, kõigile organisatsioonidele ja täpselt samamoodi kohalikule omavalitsusele. Ka kohalikul omavalitsusel ja tema asutustel on praegu ikkagi kohustus maksta võrdse töö eest võrdset palka, nad peavad selleks omavalitsuse sees need protsessid sobivalt ümber kujundama. Ma ei näe selles mõttes muret, neil on täpselt samamoodi nagu teistel asutustel kohustus neid asju teha, täpselt samuti nagu ministeeriumil on kohustus seda seadust täita.

11:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Monika Haukanõmm!

11:35 Monika Haukanõmm

Täna, härra juhataja! Hea minister! Püüan ühte minutisse kaks küsimust mahutada. Esimene küsimus. Tööinspektsiooni juurde loodav võrdse palga kompetentsikeskus ja selle arendamine – selleks nähakse ette umbes 200 000 eurot aastas. Mitu töötajat hakkab sellega siis tegelema ja kas need on lisanduvad või ümberjagatavad töökohad? Teine küsimus puudutab seda, et eelnõus kasutatakse läbivalt sõnu "palk" ja "töötasu". Võib öelda, et need on ikkagi suhteliselt sarnased asjad. Järelikult on mingisugune põhjus, miks just järelevalve mõttes on vaja neid kahte sõna eristada. Kas te võiksite seda avada, palun?

11:36 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tööinspeksiooni on kavandatud luua kuus töökohta. Samas on eesmärk, et kogu organisatsioonis paraneks teadlikkus sellest uuest ülesandest, järelevalvest, nii et võib-olla ka teised inspektorid, kui nad käivad tööandja juures kohapeal, suudaksid sellel teemal rääkida või nõu anda. Nii et see mõju ja need oskused sellel teemal nõustada ilmselt tekivad Tööinspeksioonis laiemalt. Inimesed saavad lisaks igakuisele palgale vahel tulemustasu või preemiat, see võib olla regulaarne, võib olla ebaregulaarne ja ta võib moodustada päris suure osa inimeste kogusissetulekust. Erinevus võib olla ka selles, et põhipalgad on võrdsed, aga üks sugu saab rohkem preemiaid või lisatasusid. Tegelikult tuleks ka kõik täiendada tasud analüüsiga hõlmata.

11:37 Aseesimees Enn Eesmaa

Raivo Põldaru.

11:37 Raivo Põldaru

Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Peeter Ernitsale vastates te jõudsite juttudeni nõustamise, õpetamise ja kasvatamise kohta. Aga ka kehtiva seaduse kohaselt peaks Sotsiaalministeerium ilmselt samamoodi nõustama, õpetama ja kasvatama, sest seadus on ca 14 aastat kehtinud. Kust see seaduskuulekas tööandja neid õpetusi ja seda nõustamist võiks saada?

11:38 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Sotsiaalministeerium on tegelenud mitte ainult palgalõhe, vaid kogu soolise võrdõiguslikkuse teemaga ja vastutab selle eest. Aastate jooksul on koolitatud välja ka nõustajaid. Ma võin selles arvus eksida, võib-olla on neli nõustajat, kes tõepoolest ka tööandjatele nõu annavad, on teavitustegevus ja koolitused tööandjatele. Tegelikult on selle olemasoleva eelarve raames Sotsiaalministeerium ka soolise palgalõhe teemal neid asju teinud, aga see maht ei ole kahtlemata olnud piisav.

11:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse. Rainer Vakra valis vabaduse. (Minister naerab.)

11:38 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Austatud minister! Ma märkasin teie ettekandes viidet sellele, et umbes kolmandik palgast sõltub läbirääkimistest, vähemalt teie sõnavõtust paistis nii välja. Mind hakkas huvitama see teema, kuhu tulevikus läbirääkimised oma olemuselt üldse jäävad. Kuid mind üllatab, et avalikus sektoris on justkui nii suur palgalõhe. Mismoodi antakse ametkonnale ette vahemikud, mis ulatuses nende palgad võiksid üldse kõikuda? Kas te näete tulevikus sellist diskrimineerimise võimalust, et me ütleme, et meil on vaja mingile erialale juurde mehi või naisi, ning hakkame nagu päriselt diskrimineerima? Te räägite pidevalt võrdsusest, mida loodus aeg-ajalt meile päris niimoodi ei jaga.

11:39 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tõepoolest, avalikus sektoris on antud ette palgavahemikud, aga sageli on need vahemikud väga laiad, näiteks mõnel ametikohal 1500–3000 eurot. Sellise palgavahemiku puhul on läbirääkimiste ruum ju päris suur ja palgaerinevus võib lõppkokkuvõttes olla kahekordne. Lihtsalt tuleks vältida seda, et ühe soo puhul jõutakse läbirääkimiste tulemusel kogu aeg maksimumini, teise puhul mitte. Te viitasite diskrimineerimisele, kui mingid protsessid ei toimu nagu loomulikult. Ka praegu näeb seadus ette, et kui konkursil on kaks võrdset kandidaati, siis tuleb valida kandidaat, kes esindab alaesindatud rühma, on ta siis mees või naine.

11:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Keit Pentus-Rosimannus!

11:40 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Ma arvan, et selline rahulik ja argumenteeritud arutelu selle teema üle on kindlasti väga vajalik, ja mul on ausalt öeldes hea meel, et tänane arutelu siin on laias laastus selline olnud. Palgalõhe ei ole mingisugune naiste asi, see on tegelikult vähemalt samapalju kõikide nende meeste asi, kelle kas tütreid, emad või naised saavad samaväärse töö eest 20% vähem

palka kui samasugust tööd tegevad mehed. Ma arvan ka, et palgalõhe ei ole ainult sotsiaalküsimus, vaid tegelikult samavõrra majandusküsimus. Ma arvan, et lisaks palgaandmete kogumisele ja analüüsimisele on vähemalt niisama oluline julgustada väikseid tüdrukuid, aga ka naisi, ja aidata neil oma potentsiaali rakendada ja rakendada seda ka näiteks ettevõtluses. See konkreetne eelnõu on saanud juba päris palju kriitikat. Te ka alguses viitasite, et iga eelnõu saab alati paremaks teha. Millist osa sellest kriitikast te olete juba valmis eelnõusse sisse viima või millist osa te olete valmis aktsepteerima?

11:41 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tegelikult on eelnõu palju muutunud. See, et seda on kitsendatud ja see kehtib ainult avalikus sektoris, aga ka see, kuidas toimub andmete vahetus ja analüüs, kes seda teeb – kõik need asjad on eelnõu koostamise käigus paika saanud. Samamoodi see, et me räägime palgaandmete soopõhisest võrdlusest, see, millised on need terminid – kõige sellega on töö käinud. Kui tuleb täiendav ettepanekute tegemise voor, siis, ma olen kindel, tuleb veel ettepanekuid selle kohta, mida saaks paremini sõnastada ja millise kohustuse saaks selgemalt paika panna. Ma ei oska öelda, mis on need ettepanekud, mis tulevad, aga need kindlasti tulevad.

11:42 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

11:42 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Vabandust, aga mulle tundub, et probleemiga tegeletakse ebaadekvaatselt. Vaatame seletuskirja. See lahendus on pigem palju kulukam, kui te seletuskirjas väidate. Mind teeb murelikuks see, miks te ei ole eelnõu eelarvelise mõju all analüüsinud seda, millised summad lähevad väidetava lõhe – noh, see lõhe on olemas – likvideerimiseks. Ma räägin sellest palgakulust, mis ka nendel asutustel tekib. Kust need vahendid tulevad? Mis suurusjärgust me räägime? Te räägite sellest uuest büroost. Mis palka need töötajad hakkavad saama, kas tõesti hakkavad kõik need kuus tükki võrdset palka saama? Mida see 200 000 siis ikkagi hakkab tähendama?

11:43 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Nii. Arvestades seda, et 200 000 on aastas püsikulu, on minu meelest tegemist väga odava ja tõhusa meetmega. Ega me ei räägi sellest, et kõigis avaliku sektori organisatsioonides töötavate naiste palka tuleks 20% tõsta. Me räägime sellest, et organisatsiooni juht vaatab oma organisatsiooni sisse ja analüüsib, et kui uusi inimesi värvatakse, kas siis toimub teadlik tasu kokkuleppimine inimesega, kes sellele töökohale võetakse. Avalikus sektoris on ju ka peaaegu iga aasta palgatõus. Küsimus on selles, et kui tuleb lisaraha, siis kelle palga tõusuks see suunatakse. Kui analüüsi tulemusena on tuvastatud, et organisatsioonis on palgalõhe, ja tegevuskava näeb ette näiteks tõsta ennaktempos palka kahel või kolmel naisel, kes seni ei ole saanud võrdse töö eest võrdset palka, siis see lisanduv raha tuleks sinna suunata. Aga sellist plaani, et järgmise aasta 1. jaanuarist tuleks avalikus sektoris kõigi naiste palka tõsta, ei ole. Seda ei ole vaja teha ja sellepärast selliste kuludega ka ei arvestata. Nüüd nendest kuuest inimesest Tööinspeksioonis. Võrdse töö eest võrdne palk tähendab seda, et siis peab olema ka võrdne töö ja võrdne vastutus. Kui ülesanded on erinevad, siis võib ka palk olla erinev.

11:44 Aseesimees Enn Eesmaa

Hanno Pevkur. Vakra on mõttes meiega.

11:44 Hanno Pevkur

Vakra on mõttes meiega, jah. Selge. Aitäh, hea istungi juhataja! Hea minister! Ma olen üldiselt alati olnud arusaamisel, et tasu tehtava töö eest kujuneb ikkagi turul ning kujuneb just nimelt nõudluse ja pakkumise vahekorran. Kindlasti on töid, mis füüsiliselt võivad tunduda väga erinevad ja erinevaid tingimusi arvestades on osa neist raskemad, ka erinevad sisendid ja väljundid tööturul mõjutavad seda tasu. Aga ma küsin teie käest pigem praktika kohta. Kuidas te seda ette kujutate, kui on selline 20–30 töötajaga kollektiiv? Võtame kooli, mille kohta Heidy Purga küsis. Seal on direktor ja IT-õpetaja (IT-s on palgad kõrgemad) mehed ja ülejäänud on naised. Mis see praktiline muutus seal koolis peaks olema?

11:46 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Palk kujuneb turul, jah, aga need turul paika pandud reeglid on ju kujunenud mineviku mustritest, ajaloolise kogemuse põhjal, selle põhjal, et eelkõige mehed said varem haridust, ja selle põhjal, millistesse sektoritesse nad liikusid. See, et praegu turg paneb palga paika, ma arvan, ei ole universaalselt õige. Turg suunab meil ka poisse õppima IT-d ja tüdrukuid lasteaiakasvatajaks. (Hääl saalist.) Jah, aga see on see ajalooline, ma ei tea, koorem või pärand või taak, millega me tegeleme, mille põhjal need valikud on tehtud. Kui need valikud on sellisena tehtud, siis meie turg väärtustab neid valikuid üht- ja teistmoodi ja ma arvan, et see ei ole õige. Täpselt seesama on selle lastepsühholoogi näitega. Need oskused on sellised, mõju ka noore inimese elule võib olla selline, et see võib olla palju olulisem töö kui midagi sellist, mille eest me seni ühiskonnas oleme rohkem maksnud. Aga see puudutabki meie hoiakute ülevaatamist. Mina arvan, et turg ei ole siin ainuõige alus. Kui meie väärtused muutuvad, siis ka turg hakkab eri ametikohtadel praegusest erinevat palka maksma. Ja see kooli näide. Tõepoolest, IT-oskused on spetsiifilised oskused ja sel erialal on palk kõrgem mitte ainult haridussektoris, vaid ka teistes sektorites. Kool peab läbi analüüsima, mis on need oskused ja mis on see kompetents, mida ühel ja teisel puhul on vaja ning kuidas me seda väärtustame. See peab toimuma avatult ja teised õpetajad peavad sellest aru saama, nad peavad teadma, et direktoril on tõepoolest suurem vastutus, tal on teist tüüpi ülesanded. Direktori palk, ma arvan, on kõigis koolides kõrgem kui algklassiõpetaja oma. Seal ei ole mitte mingisugust muret, tegemist ei ole palgalõhega. Küsimus on lihtsalt selles, kas kõik koolidirektorid peavad mehed olema. Võib-olla ei pea, võib-olla saaks seda ka kuidagi üle vaadata, nii et kui järgmine koolidirektorikonkurss on, siis oleks kandidaatide seas ka naisi. Tegemist ei ole sellise asjaga, mis tuleb päevapealt ümber teha, aga ka koolis tuleb tegelda sellega, milliseid inimesi ja kuidas värvatakse, kuidas need konkursid toimuvad, kas meil on mõlemast soost kandidaate. (Vahele hüüe saalist.) Jah, jah. Toon näiteks erasektori ettevõtjad, kes sellega teadlikult tegelevad. Sorainen ja Swedbank tegelevadki sellega. Kui on ka sisemine konkurss ja tuleb kaks avaldust meestelt, siis nad teevad mõnele naisele, kes seda ametikohta täitma sobiks, ettepaneku konkursil osaleda. Nad teadlikult tegelevad sellega, et oleks mõlemast soost kandidaate. Ma arvan, et seda peaksid rohkem tegema ka meie koolid.

11:49 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Urve Palo!

11:49 Urve Palo

Aitäh! Lugupeetud minister, kõigepealt suur tänu selle teemaga siia Riigikogu ette tulemast! See, kui palju on küsimusi, näitab, et huvi on. Kui selle üle saab diskuteerida, siis on see ainult väga positiivne. Kõigepealt avaldan ma ka kahetsust, et see eelnõu puudutab ainult avalikku sektorit ja väga suur osa ehk erasektor jääb välja ning seda poliitilist kokkulepet lõpuks ikkagi ei tulnud. Aga nagu öeldakse, parem varblane peos kui tuvi katusel. Läheme siis viilukaupa edasi. Aga küsimus puudutab hoopis seda, et Põhjamaades on üks väiksemaid palgalõhesid. Rääkige natuke, mida seal on tehtud, et see on saavutatud. Näiteks olen ma kuulnud, et Soomes on kohustus üleüldse palgad avalikustada, need ei ole salastatud ja see olevat väga palju aidanud kaasa just palgalõhe vähenemisele. Mis te sellest arvate, kui näiteks Eestis hoopis selline samm astuda?

11:50 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tõepoolest, Põhjamaades on palgalõhe väiksem ja Põhjamaades ei ole tegelikult ka segregatsioon hariduses ja töajuturul selline nagu meil. Seal on rohkem meessoost kooliõpetajaid ja lasteaiakasvatajaid ning ka töö- ja pereelu ühitamise võimaluste parandamisega hakati seal tegelema palju varem. See aitab samamoodi kaasa sellele, et kõige paremas tööeas ei tekiks seda, et naised on enamasti lastega kodus ja mehed teevad karjääri. Mis selle küsimuse teine pool oli? (Hääl saalist.) Ahjaa! Jah, just, ja palgad on avalikustatud. Soomes on tõesti ka palgad avalikud. Aga see on iseenesest huvitav küsimus. Kui ettevõtjad oleksid ka selle eelnõu suhtes kriitilised, kumma nad siis valiksid, kas avalikud palgad või palgalõhe järelevalve? Iseenesest päris huvitav küsimus.

11:51 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud Riigikogu! Praegu me Riigikogus kõik mõtiskleme, kas on mõtet täiendada Riigikogu kodu- ja töökorra seadust. Täna esines selline hetk, kui nii Heljo Pikhof kui ka Yoko Alender tahtsid esitada veel ühe küsimuse juba sellel ajal, kui vastati nende esimesele küsimusele. Meie reeglite kohaselt ei anna istungi juhataja kohe sõna, kuigi istungi juhatajana ma hea meelega jätkaksin seda debatti, kui see puudutab sama teemat. Võib-olla tasuks kodu- ja töökorra seadust täiendada sedaviisi, et kui küsimus on seotud sellesama teemaga, siis tuleks näiteks tõsta käsi. Siis saab istungi juhataja aru, et see on selle teema jätk ja vajab kohe edasist arutelu. Teine variant on see, et meil on väga pikk nimekiri ja Yoko Alender ja Heljo Pikhof saavad oma teise küsimuse, mis võib olla esimese küsimuse jätk, esitada alles näiteks pool tundi hiljem. Siis ei mäleta enam ei istungi juhataja, vastaja ega teinekord ka küsija enam seda, mida ta enne küsis. Nii et selle üle tasub mõelda. Jürgen Ligi, palun!

11:52 Jürgen Ligi

Aitäh! Mul on protseduuriline küsimus. Millisele kodu- ja töökorra seaduse punktile toetudes te praegu sõna saite? Taustaks: mina ei poolda sellist soolist ebavõrdsust, kui Yoko ja Keit saavad oma küsimused alguses ära küsida ja mina pean kaks tundi järjekorras ootama. (Naer saalis.)

11:52 Aseesimees Enn Eesmaa

Hea Jürgen! Kui ma sulle nimetan paragrahvi ja alalõigu, siis vaevalt sa suudaksid tuvastada, kas ma vastan adekvaatselt. Aga meie läheme edasi praeguste reeglite kohaselt ja annan teiseks küsimuseks sõna Heljo Pikhofile. Palun!

11:53 Heljo Pikhof

Aitäh! See on väga hea näitaja, et ka tööandjaid ja tööinspektoreid on soov selle eelnõu muudatuste teemal koolitada. Aga kuidasmoodi te kavatsete need tööandjad koolitusele saada? Ma olen aru saanud, et nende huvi selle teema vastu on pehmelt öeldes leige.

11:53 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Koolitusele ilmumise järelevalve eelnõuga ei ole mul plaanis siia tulla. Aga ka tööohutuse ja töökeskkonna teemad tähendavad tööandjatele kulusid, nende jaoks on tegemist ju pigem negatiivsete teemadega, samas koolitustel osaletakse. Ma ei oska öelda, kas tuleb teha rohkem teavitust või tuleb isiklikult kontakti võtta ja paluda neil osaleda. Kui mure tekib, siis tuleb sellega tegeleda. Aga ma olen nõus, et võib-olla see koolitus ei ole kõigi jaoks atraktiivne.

11:54 Aseesimees Enn Eesmaa

Yoko Alender, palun!

11:54 Yoko Alender

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Tahtsin küsida nende teiste seaduste kohta, millele te viitasite ja mis võiksid võimaldada ikkagi mehi, kes on alarepresenteeritud sugu, haridussüsteemis hoida, aga jätame selle teema. Tuleme selle juurde tagasi teine kord, kuigi ma isiklikult arvan, et see on probleem nii hariduses kui ka tervishoiuvaldkonnas. Aga nüüd küsimus selle eelnõu kohta. Kuidas mõõta seda, kas eelnõu on tulemuslik? Kas on mingid mõõdikud, kas on mingid konkreetset eesmärgid, kui palju lõhe peaks vähenema? Kas te suudate jälgida, milline on olnud just selle eelnõu mõju?

11:55 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Esimesele poolele ma vastan, et segregatsiooni ning töö- ja pereelu ühitamist, neid kahte asja ma mõtlesin koos. Töö- ja pereelu ühitamise puhul on oluline näiteks vanemahüvitise seadus. On asju, mida saab seaduse tasemel reguleerida, aga ma olen nõus, et segregatsioon hariduses on midagi sellist, mis toimub seadusest väljaspool. Tõepoolest, eelnõus on sees, et neli aastat pärast seaduse jõustumist, 2024. aasta lõpus, teeb Sotsiaalministeerium analüüsi. Ta vaatab, mis on olnud selle rakendamise mõju, kas palgalõhe on vähenenud, millistes asutustes ja millisel määral. Nii et selline mõju hindamine on plaanis.

11:55 Heidy Purga

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud minister! Seletuskirjas, mis seadusmuudatusega kaasas käib, on viidatud küsitluste tulemustele, mille kohaselt on vaid 6% tööandjatest andnud töötajatele infot meeste ja naiste olukorra kohta organisatsioonis. Kas te oskate öelda, miks ei täida paljud tööandjad seda kohustust infot edastada?

11:55 Aseesimees Enn Eesmaa

Heidy Purga, palun!

11:56 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tegelikult ma ei tea. Sellessamas küsitluses küsiti tasustamissüsteemide ülesehitamise kohta, selle kohta, kuidas palgad kujunevad. See on seesama asi, et ainult kolmandik kujuneb läbirääkimiste tulemusena. Selle kõrval uuriti ka seda, kas tööandja annab töötajatele tagasisidet, kuidas on naistele ja meestele tagatud võrdsed võimalused ning kuidas töötasustamise seis organisatsioonis on. Aga mis põhjusel teavitamata jäetakse, selle kohta ma ei oska vastata, ma ei tea, kas asi on lihtsalt väheses teadlikkuses või soovimatuses seda teha. Jah, kahjuks.

11:57 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Vilja Toomast!

11:57 Vilja Toomast

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kahtlemata me kõik taunime ainult soolisel põhimõttel tekkinud palgalõhet, aga minu kõrva riivab see näide, mida te pidevalt toote selle eelnõu raames, et lastepsühholoogid saavad võrreldes teiste töötajatega vähem palka. Mina töötan psühholoogina avalikus sektoris ja ma võin teile küll kinnitada, et nii nais- kui ka meespsühholoog saavad seal täpselt võrdset palka. Aga minu küsimus puudutab seda, et te väitsite, et regulatsioonid on olemas, aga neid ei täideta. Miks te arvate, et see uus eelnõu sunnib neid regulatsioone täitma? Kas te järjekordselt lihtsalt ei taha suurendada bürokraatiat ja anda riigile lapsehoidja rolli, nii et riik peab hakkama sundkorras ettevõtjaid, olgu siis avalikku või erasektorit, justkui korrale kutsuma, kasvatama või õpetama? Mind häirivad need küsimused.

11:58 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Jah, nais- ja meespsühholoogid võivad võrdset palka saada. See näide puudutaski seda, et organisatsioonis on erinevaid, väga erineva profiiliga töökohti ja palgad on kuidagi ajalooliselt välja kujunenud. Me võime võtta mõne teise näite, võib-olla lasteaiakasvataja ja ... (Vahele hüüe saalist: "Ma ei räägi sellest.") Aga ühte tüüpi ameteid täidavad pigem ühest soost inimesed ja teist tüüpi ameteid teisest soost inimesed, tegelikult on need väga erinevad tööd. See võib olla liini taga töötav või raskeid asju tõstev inimene *versus* lasteaiakasvataja. Vaatame vastutust, vaatame ülesandeid, pingutust töö juures. Kui töökohtade hindamist tehakse, siis võib selguda, et tegelikult on need täiesti võrdväärsed tööd, aga meie millegipärast maksame ühe töö eest kaks korda rohkem. Ja ühes organisatsioonis ... (Vahele hüüe saalist.) See panustab sellesse, et meil on üldisel tasemel sektorites palgalõhe suur, mitte ainult erinevate ülesannete korral. See võib olla ka turundusnimene, kes müüb selle liini taga töötava inimese toodetud kaupu. Kui need ametikohad on sooliselt väga ebaühtlaselt täidetud, ühte tüüpi tööd teevad ühest soost inimesed, teist tüüpi tööd teisest soost inimesed, ja palgad on ajalooliselt välja kujunenud ega vaadata seda konkreetset väärtust, mida töökohal luuakse, seda vastutust, mis seal on, siis see panustab palgalõhesse. See hoiab alal seda segregatsiooni, sellepärast ei ole mingit tüüpi tööd võib-olla meestele atraktiivsed. Ma olen nõus, et nais- ja meespsühholoogi palga võrdlus ei ole tavapärane näide, aga need on asjad, mille peale me peame mõtlema, ja tööandjad, kes tasustamissüsteeme kujundavad, peavad töökohti hinnates selle peale mõtlema. Teine asi, seadusega pandud kohustus on meil igasuguseid. Meil on fookuses Tööinspeksioon. Võtame jälle tööohutuse, töökeskkonna ja töötervise teemad. Jah, seadusega on pandud kohustus, aga need asjad ei juhtu iseenesest. Järelevalve, on selgunud, on vajalik. Täpselt sama mudelit kasutame nüüd ka soopõhise palgaandmete analüüsi puhul. Kui seadusest tulenevat kohustust ei täideta, siis kasutatakse nõustamist, et muutus hakkaks toimuma, ja ka järelevalvet. Kui on vaja näiteks tegevuskavas näha ette sammud, kuidas liigutakse palgalõhe vähendamise poole, siis ka järelevalve selle üle on vajalik. See on

samasugune samm, nagu on tehtud paljude teiste õigusaktide puhul. See ei muuda riiki kuidagi suuremaks lapsehoidjaks, nagu te ütlesite, kui ta seni on olnud.

12:01 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud küsijad! Tuletan meelde, et teil on kõigil võimalik esitada kaks küsimust. Palun vältige vastuse ajal lisajuttude tekitamist. Mõtleme nendele, kes 75 aasta pärast loevad tänase istungi stenogrammi ja kõike, mis on seal kirjas. Nad siis mõtlevad, miks see Riina Sikkut nagu ühelt teemalt teisele hüppab. See, mida küsija ütleb ilma võimenduseta, ei jõua ju ühtedesse ega teistesse paberitesse. See on palve. Pealegi, Monika Haukanõmm tõestas täna, et ühe minuti sisse on võimalik paigutada rohkem kui ühe küsimuse, ja kui ta võtab veel teist korda sõna, siis ta saab kokku neli küsimust. Niipalju lihtsalt sõbralikuks soovitusena.

Peeter Ernits, palun!

12:02 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea minister! Praegu toimub koalitsioonileppe punkti täitmine, aga ometi pole väljatöötamiskavatsust ega ole ka seletuskirjas seda öeldud. Äkki piisaks järelevalve tõhustamisest ega peagi seadust muutama? Minu küsimus ühelt poolt on see, miks seda ei ole tehtud. Meie valitsus ei ole tegelikult eile tekkinud.

Aga kui paljud nendest 135 000-st avaliku sektori töötajast on Sotsiaalministeeriumi haldusalas ja kui suur on sooline palgalõhe nende inimeste seas, kes on teie haldusalas? Mida te olete teinud, et see oleks minimaalne?

12:03 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Selles mõttes on tõesti hea vastata, et Sotsiaalministeeriumi palgalõhe on väiksem kui teistes ministeeriumides. Ma ei hakka seda tagumist *top*'i esile tooma. Aga tõepoolest, Rahandusministeerium paneb avalike teenistujate palgaandmete analüüsi iga aasta kokku. Sotsiaalministeeriumi ametikohtadel on palgalõhe -9%-st 6%-ni. Nii et mõnel juhul saavad mehed isegi vähem palka. Tõesti, Sotsiaalministeeriumis on ühekohalised protsendid, olukord on mõnevõrra parem kui teistes organisatsioonides, aga vaatamata sellele tulekski seda edasi analüüsida, sellega tulekski tegeleda.

12:03 Aseesimees Enn Eesmaa

Marianne Mikko, palun!

12:03 Marianne Mikko

Suur tänu! Tunni eest ütles paavst Franciscus, et Eesti on liikunud edasi hiiglase sammudega. Mis puudutab soolist võrdõiguslikkust, siis ei saa seda küll kuidagi kinnitada. Näiteks seesama palgalõheteema, mida me arutame. Islandil on võrdse palga seadus, teisisõnu, võrdse töö eest palga maksmine on kohustus, seda mitte maksta on keelatud. Ma tulen teema juurde, mis siin juba kõlas. See on palkade avalikuks tegemise teema, mille tõstatas Urve Palo. Ma jätkan. Mitte ainult Soomes, vaid ka Rootsis on palgad avalikud. Seda küll teisipidi, tulumaksu maksmise kaudu – kõik inimesed saavad üksteise tulumaksu jälgida – saab tegelikult teada, mis on inimese, mehe või naise sissetulek. Ja kui me räägime sellest, et keskmine palgalõhe Euroopa Liidus on 16%, siis Rootsis on see 11% – poole väiksem võrreldes meie omaga. Sestap ma arvan ka, et ...

12:04 Esimees Eiki Nestor

Palun küsimust!

12:04 Marianne Mikko

... palkade avalikuks tegemine võiks olla see, mis annab hea, käegakatsutava tulemuse hoopis kiiremini kui võib-olla Tööinspeksioonile järelevalveõiguse andmine. Mida te sellest arvate?

12:04 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Ma olen ka nõus, et palkade avalikuks muutmine oleks olulise mõjuga ja võib-olla annaks ka parema tulemuse. Aga kummalisel kombel ei suuda me kokku leppida isegi avalikus sektoris palgalõhe

analüüsimises ja selle üle järelevalve tegemises. Ma kujutan ette, kui keeruline oleks meie ühiskonnas see palkade avalikustamise diskussioon. Aga ma olen nõus, et seda me peaksime pidama.

12:05 Esimees Eiki Nestor

Urve Tiidus, palun!

12:05 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! See on väga kena, et te nii kannatlikult siin neid asju seletate. Aga te tõite näite ja mainisite soolise palgalõhe harmoonia positiivsete näidetena Swedbanki ja Soraise advokaadibürood. Teatavasti on mõlemad rahvusvahelised firmad, igale ametikohale on seal suur konkurents. Toome võrdluse avalikust sektorist – Eesti politsei. Selleks, et keegi läheks teatud regioonis üldse politseisse tööle, on seal kõrgemad palgakoeffitsiendid. Kuidas te näete seda olukorda selle eelnõu n-ö raamistikus? Kust siin see võrdlus tuleb, kui seal ei ole konkurentsi ja palga tõstmisega on vaja natukenegi seda töökohta atraktiivsemaks muuta?

12:06 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tõepoolest, lisaks sooliste palgaerinevustele esinevad ju ka piirkondlikud palgaerinevused. Arstidele, kes asuvad maapiirkonda tööle, makstakse lähtetoetust. Sel juhul väärtustatakse mingisugust lisapingutust. See on poliitiline otsus, kuidas me kas politseinikke, perearste või kedagi teist maapiirkonda, Ida-Virumaale või Kagu-Eestisse tööle suuname. Aga sooline aspekt tuleb seal sisse sedasi, et seda lisatasu ei saa kehtestada soost lähtuvalt. Kui kas mees- või naissoost arst või politseinik soovib minna tööle Ida-Virumaale, siis lisatasu tuleks talle määrata ikkagi soost sõltumata, sest see tuleneb ju regionaalsest aspektist.

12:07 Esimees Eiki Nestor

Külliki Kübarsepp, palun!

12:07 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Hea minister! Minu jätkuküsimus pärast teie vastust on see, et kui iga aasta soovitakse palgalõheküsimust lahendada n-ö regulaarse palgafondi kaudu, mitte lisapanuste abil, siis mis aastaks teie arvates see sooline palgalõhe peaks olema kaotatud. Teiseks, tööjõupuudus avalikus sektoris on ka igapäevane nähtus. Mida see teie eelnõu siin kaasa toob? Tõenäoliselt on meil vaja hakata võõrtööjõudu ka nendesse sektoritesse tooma. Räägime siin juba mainitud haridusest, tervishoiust, Politsei- ja Piirivalveametist, Päästeametist. Neid ameteid, kus on probleeme, on tohutult. Kolmandaks, kas te liigute selles suunas, et meil tekiks kassisüsteem: noorempetsialist – summa x, vanempetsialist – summa y, nõunik, koristaja jne? Tekiks selline klassifikatsioon, mis seaks meie ühiskonna väga selgetesse raamidesse.

12:08 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! See, kui suur on organisatsioonis palgalõhe, mis on selle põhjused ja kuidas seda probleemi lahendada, on ju ikka iga organisatsiooni juhtkonna enda analüüsida ja otsustada, kui mitme sammuga ja kui mitme aasta jooksul nad palgalõhe vähendamiseni jõuavad. Eelnõu järgi võiks kahe aasta jooksul see tegevuskava rakendatud saada. Samas, ma ei tea, võib-olla on organisatsioone, kus palgalõhe on 50% ja see võtab rohkem aega, kui väikeste sammudega selle võrdsuseni liikuda, aga üldiselt tundub, et see kaheaastane perspektiiv võiks olla realistlik.

Võõrtööjõust. Avalikus sektoris me ei räägi lisaks Tööinspektsiooni kuuele kohale töökohtade juurdeloomisest, me ei räägi ... (Hääl saalist.) Jah, ma ei tea, ettepanekud on avaliku sektori töötajate arvu ainult vähendada, võib-olla selle väiksema arvu töötajatega on võimalik need töökohad ka ära täita. Mingisugust võõrtööjõuplaani avaliku sektori töökohtade täitmiseks ei ole ja ma ei usu, et ka tuleb. Kassisüsteemist. Taust on see, et võrdse töö eest tuleb vaatamata soole maksta võrdset palka. Selliseid reegleid, et tippspetsialist peab saama 10% rohkem või vähem kui spetsialist, ju keegi paika ei pane. Ühe organisatsiooni sees peaks tasustamissüsteem võimaldama naistele ja meestele võrdse töö eest võrdset palka maksta. See, millised on erineva vastutusega ametirühmade palgavahed, ei ole kuidagi

reguleeritud ja seda ei ole ka plaanis reguleerida. Selle saab asutuse juhtkond oma asutuse jaoks paika panna, kokku leppida ja töötajatele ka teatavaks teha ning selle nendega läbi rääkida.

12:10 Esimees Eiki Nestor

Hanno Pevkur, palun!

12:10 Hanno Pevkur

Aitäh! Kindlasti on palgalõhe miski, mis on olemas, eri riikidel on see erineval tasemel, keegi ei vaidlustagi seda. Igal juhul on mõistlik üks põhimõte ja see põhimõte on see, et kui inimesed teevad võrdselt hinnatud tööd, siis nad saavad selle eest ka võrdset tasu. Samamoodi on minu arvates igati loogiline ja mõistlik see, et tööle võetakse parim võimalik inimene, kes hetkel saada on, sõltumata tema soost, ei ole ühte- ega teistpidi soolist diskrimineerimist. Aga kommentaarile lisaks küsiks mõne konkreetse asja kohta. Te vastasite enne, et võiks võtta suuna ka sellele, et erasektorile samasugune koormus panna. Ma küsin teie käest konkreetset, kas teie soov on sätestada sama kohustus, mis teil on seaduseelnõus, ka erasektorile, ja kui, siis millal. Küsin teie isiklikku arvamust, millised meetmed palgalõhe vähendamiseks teil prioriteetide järjekorras on.

12:11 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Nii nagu eelnevate küsimuste põhjal juba välja on tulnud, ma arvan, et erasektorile võiks väga vabalt anda valiku, kas teeme palgad avalikuks või hakkavad nad organisatsiooni sees soopõhist tasustamist analüüsima ja erisuste ilmnemisel leiavad viisi, kuidas võrdse töö eest meestele ja naistele ikkagi võrdset palka maksta. Siis ei pea me seda ette kirjutama, see võib ollagi valik. Võib-olla tõesti annaksid läbipaistvad avalikud palgad kogu ühiskonnas kiirema ja parema tulemuse.

12:12 Esimees Eiki Nestor

Urmas Kruuse, palun!

12:12 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt minister! Võrdse töö eest võrdne palk – seda on seaduse mõttes väga keeruline kaaluda, kui päris aus olla. Te isegi olete siin arutelus toonud välja palju erisusi. Ma ei ole päris kindel, kas statistika suudab neid erisusi arvesse võtta, arvestades seda, milline on tuleviku tööturg ja kui paindlikult me kavatseme töötada. Isegi palgade avalikustamine avalikus sektoris ei ole aidanud kaasa teatud lõhe kaotamisele, mida te loodate erasektorilt. Aga mida peaks tegema tööandja, kes läbirääkimiste ja konkursi tulemusena on saanud parima töötaja, kes küsib palka vähem, kui selles asutuses selle töö eest siiani on makstud? Kuidas ta peaks käituma ja kas ta peaks siis maksma talle kohe rohkem?

12:13 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Jah, peaks kohe maksma rohkem.

12:13 Esimees Eiki Nestor

Barbi Pilvre, palun!

12:13 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Oih! (U. Kruuse kommenteerib saalist.) Jaa, see oli viimane küsimus. Esimene oli, et võrdse töö eest võrdne palk. Jah, ongi keeruline hinnata, väljastpoolt on väga keeruline hinnata, millised tööd on võrdsed, kus see panus ja pingutus on võrdne. Seega jääbki see tööandja enda analüüsida ja otsustada. Tema teab, millised on oskused, mida tal on vaja, milline on see tulemus, mida ta ühelt ja teiselt ametikohalt ootab, ja tema saab need ikkagi ju võrreldavaks muuta.

12:13 Esimees Eiki Nestor

Barbi Pilvre, palun!

12:13 Barbi Pilvre

Aitäh! Aitäh ministrile selle olulise eelnõu eest! Soolise võrdõiguslikkuse edendamise teel on see kahtlemata tähtis, ehkki väike samm. Pikk tee on veel minna. Küsimus on selline. On teada, et naised valivad sageli vähem ambitsioonikaid ülesandeid, kuigi ametinimi võib olla sama ja ametikoht võib olla sama, sest nad on üle koormatud koduse hooldustööga, nende hoolduskoormus on sageli suurem kui meestel. Sellest tulenevalt võib neil olla ka väiksem palk, kuna nad valivad vähem ambitsioonikaid ülesandeid. Kas oleks ehk vaja veel muudatusi seadustes, näiteks perekonnaseaduses, et tagada eeldused võrdsemaks osalemiseks ühiskonnaelus ja ka võrdsemaks palgaks?

12:14 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tõepoolest, kuigi seadus näeb ju ette, et raseduse, lapse saamise ega perekondlike kohustuste tõttu ei tohi kedagi diskrimineerida, selle tõttu ei tohi ka madalamat palka maksta, siis ma olen nõus, et praktika võib sellest erineda. Siin on juba mainitud vanemahüvitise seadust, mis võimaldab isal ja emal mõlemal poole kohaga töötada ja poole kohaga lapse eest hoolitseda, et lapse eest hoolitsemise koormus oleks võrdselt jagatud. See on üks samm selles suunas, et tööelus ei tekiks kummalgi suurt aukku ja lapse eest hoolitsemisel ei tekiks ebavõrdseid kohustusi, aga see on väike samm. Lisaks tekib hoolduskoormus eakate vanemate või puuetega laste eest hoolitsemisel. Ma olen nõus, et seal on meil veel pikk tee minna, et see koormus oleks võrdne ja see mõjutaks kahe sugupoole tööelus osalemist võrdselt.

12:15 Esimees Eiki Nestor

Tarmo Kruusimäe, palun!

12:15 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea esimees! Hea ettekandja! Ilmselgelt olete te teinud palju ajurünnakuid ja kõikidele kummalistele küsimustele on teil kohe head vastused olemas. Palun lahendage reaalne olukord: Tallinna linnas on kolm munitsipaalsauna ja saunas on tavapäraselt olnud saunatädi ametikoht. Kui nüüd mõned saunaonud soovivad sinna tööle minna, siis kuidas ja mil moel see on võimalik?

12:16 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Ma tõesti ei saa aru, mis mure on saunaonude värbamisega. Kalma saun või Raua saun võib võtta tööle ju meessoost saunaonu, jah, ja maksta talle naisega võrdset palka.

12:16 Esimees Eiki Nestor

Viktoria Ladõnskaja-Kubits, palun!

12:16 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Hea minister! Te ütlesite, et palgalõhe põhjused on mujal. Lubage siis tsiteerida. Senised uuringud on välja toonud, et sooliselt diskrimineeriv on tööturg oma vertikaalse ja horisontaalse soolise segregatsiooniga. Ju siis on näiteks meditsiini- ja haridustöötajate "hind" tööturul tunduvalt madalam kui infotehnoloogia valdkonna spetsialistidel. See tähendab, et sisuliselt me selle seaduseelnõuga palgalõheprobleemi ei lahenda, aga pakume järelevalvet. Samas on praegustes seadustes järelevalvesüsteem juba sisuliselt paigas ehk tööandjad peavad jälgima, et palgalõhet ei tekiks. Mul on selline küsimus. Kas on õige panna selliste süsteemsete ehk ühiskonnast tulenevate põhjuste väljaselgitamise ja kõrvaldamise kohustus tööandjatele? Tuleb välja, et põhjused on mujal, aga me karistame tööandjat.

12:17 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tõepoolest, juba ajaloolistel põhjustel väljakujunenud ühiskondlikke hoiakuid ja reegleid me selle eelnõuga ei muuda. Palgalõhe põhjused on palju laiemad kui ainult see, mida üks konkreetne tööandja töötasuna kellelegi maksab. Aga see on see jupp, kus see eelnõu aitab kaasa, et naised ja mehed saaksid võrdse töö eest töökohal võrdset palka. Tõepoolest, seal on ka järelevalve element, sest seda kohustust ei ole täitma hakatud. Aga ka teisi põhjusi on. Neid muresid, et naistel on tööelus rohkem katkestusi laste eest hoolitsemise tõttu või nad lahkuvad tööturult varem, et oma vanemaealiste vanemate eest hoolitseda, see eelnõu ei lahenda, nendega tuleb edasi tegelda. Täpselt samamoodi on

segregatsiooniga hariduses. Miks teevad juba noored selliseid haridusvalikuid, mis neid viivad traditsiooniliselt erineva töötasuga töökohtadele? See on väike samm ja ma arvan, et see 200 000 eurot on ka väike kulu, sellega ei saa me lahendada ära kogu palgalõheprobleemi. See on üks aspekt, kus me saame asju paremaks muuta, aga kõigis teistes kohtades tuleb palgalõhe vähendamiseks edasi tegelda, selleks et hariduses oleks mõlemal sool võrdsed võimalused ja et laste eest hoolitsemise koormus oleks võrdsemalt jagatud.

12:18 Esimees Eiki Nestor

Taavi Rõivas, palun!

12:18 Taavi Rõivas

Aitäh! Selle viimase vastusega saab küll ainult nõustuda ja saab nõustuda ka sellega, et tegemist on väga olulise probleemiga. Aga ma olen väga kahtlev, kas mõni ametikoht ja riiklik sund üldse on efektiivne moodus selle suure probleemi lahendamiseks. Nii nagu tulekahju ei saa pipetiga kustutada, ei saa ilmselt ka kuue ametnikuga sellist põhimõttelist küsimust lahendada. Aga kas ma olen päris valel teel, kui ma ütlen, et suur osa sellest põhjusest on see, et ikka veel – ja paraku teatud loogilistel põhjustel – peetakse osasid töösid meeste töödeks ja osasid naiste töödeks? Kas ma olen väga valel teel, kui ma ütlen, et robotite, tehisintellekti ja tehnoloogia arenguga me jõuame selleni, et inimese füüsilistel omadustel on järjest vähem tähtsust? Kui me päriselt loome sellise keskkonna, et need uued töökohad saavad Eestisse tulla, siis me loome ka palju võrdsemad võimalused eri sugudele Eesti tööelus.

12:19 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Kuigi eelnõu sisu, see oluline muudatus puudutab järelevalvet, siis sunni asemel on fookus ikkagi nõustamisel, et tööandjaid toetada organisatsiooni sisemiste protsesside ümberkujundamisel, nii et värbamine ja tasustamine oleks soospekte arvestatav.

Aga nüüd robotitest. Tõepoolest, kõige tõenäolisem on, et füüsiliselt rasked ja rutiinsed tööd automatiseeritakse esimesena. See mõju võib ühele või teisele soole olla tugevam. Samas ei oska ma selgelt öelda, kumba sugu see rohkem mõjutab. Näiteks jätavad õmblemisrobotid suure osa õmblejatest tööta ja meie maailmas mõjutab see ilmselt rohkem naiste töökohti. Samas, kõik see, mis puudutab füüsiliselt raskemat tööd, millegi tõstmist või mingisuguste masinate, liinide opereerimist, puudutab võib-olla rohkem meeste töökohti. Mis see tasakaal lõpuks on, kummale see mõju suurem on, ei oska ma praegu öelda. Aga kahtlemata see mõju on. Kui me räägime töökohtade automatiseerimisest ja digitaliseerimisest, siis seal on need uute lõhede ilmumise riskid ka selgelt olemas, erinevalt soolisest lõhest on need pigem vanuse- või oskustepõhised, et kellel on võimalik uute töökohtade maailmaga digioskuste olemasolu tõttu kaasa minna ja kes on need, kes maha jäävad. Selle lõhe ületamisega me kindlasti peame ka tegelema, et võimalikult paljudele inimestele soost olenemata anda need oskused, mis võimaldaksid neil tulevasel tööturul väärtuslikud olla.

12:21 Esimees Eiki Nestor

Keit Pentus-Rosimannus, palun!

12:21 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, austatud spiiker! Hea minister! Ma jätkan Heidy Purga küsimust selle kohta, miks ainult 6% tööandjatest on informeerinud töötajaid ja jaganud ettevõttes teavet meeste ja naiste olukorra kohta. Mõned tööandjad viitavad sellele, et ehkki seadus, mis seda nõuab, on kehtinud juba mõnda aega, on siiaamaani puudu üks valitsuse määrus, mille peaks esitama sotsiaalminister ja millega pandaks paika see, milliseid andmeid üldse tuleb koguda ja kuidas neid tuleb analüüsida. Kas teil on infot, kas selle valitsuse sotsiaalminister on seda määrust Vabariigi Valitsusele esitamas?

12:22 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Sellesama eelnõuga tegelikult täpsustatakse, mis on need andmed, mida ettevõtte peaks nüüd säilitama, et soopõhist analüüsi võimaldada. See kohustus oli tõesti juba varem olemas ja nüüd seda andmekoosseisu selle eelnõu raames täpsustatakse. Aga see palgainfo 6% läheb ilmselt tagasi selleni, et kogu meie ühiskonnas on palk kuidagi väga isiklik informatsioon, mida meelsasti ei jagata. Näide, mida

mina olen palju toonud, on see, et kui rääkida Statistikaameti või Turu-uuringute küsitlejatega, siis selgub, et kõige kehvemini vastatakse küsimusele, mis puudutab sissetulekut. Isegi kui on ette antud vahemik ega pea ütleva konkreetset numbrit, siis see on küsimus, millele tihtipeale jäetakse vastamata. Seda infot tajutakse kuidagi privaatsena, kuigi seaduse järgi ei ole mitte mingisugust keeldu oma palgaandmeid avalikustada ja töölepingusse ka sellist punkti tegelikult panna ei tohi.

12:23 Esimees Eiki Nestor

Maire Aunaste, palun!

12:23 Maire Aunaste

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud minister! Eelnõu kohaselt tehakse eelhindang ehk ohuprognos organisatsiooni korrigeerimata soolise palgalõhe arvnäitaja alusel. Siit minu küsimus: kuidas nii üldise statistilise näitaja alusel saab tekkida kahtlus, et kellelegi on kehtestatud ebasoodsamad töötasustamise või muud tingimused kui sama või võrdväärset tööd tegevale teisest soost töötajale? Võib-olla te olete täna oma vastustes seda juba puudutanud.

12:23 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Tänan! Ma olen nõus, et tegemist on üldise arvutusega. Tegelikult esitatakse töötamise registrisse infot nagu ametialade kaupa, ettevõtetele võiks ju anda ka kuidagi detailsemad arvutused. See on arutelu küsimus, aga praegu on kokku lepitud, et esimene hinnang tehakse ühe organisatsioonipõhise soolist palgaerinevust näitava numbri põhjal, kogu organisatsioonis arvutatakse välja meeste ja naiste brutotunnipalkade vahe, kui suur see on. Võib-olla ka, kui me võtaksime ainult ühe organisatsiooni, siis oleks keeruline midagi järeldada. Kui me teeme seda kõikide avaliku sektori organisatsioonide kohta, siis tulevad välja tipud, need, kus vahed on suuremad, selguvad kohad, mida peaks rohkem vaatama ja analüüsima, kas on objektiivseid põhjuseid niivõrd suurte soopõhiste palgaerinevuste ilmnemiseks või on seal taga hoiakud, palgasüsteemid, mis on läbi mõtlemata ja nüüdisajastamata. Ma olen nõus, see üks hinnang on üldine, aga ta annab esialgse peegelduse, mis situatsioon selles asutuses on. Kui see indikeerib muret, siis tulekski põhjalikumalt analüüsida, kas tegemist on objektiivsetel põhjustel ilmnenu erinevustega või mitte.

12:25 Esimees Eiki Nestor

Märt Sults, palun!

12:25 Märt Sults

Aitäh, härra spiiker! Hea ettekandja, minister! Küsimus on selline: kas te oskate selgitada riigigümnaasiumides, munitsipaalgümnaasiumides, erakoolides ja lasteaedades töötavate õpetajate palgaerinevuste tekkimist sama töö puhul? Õpetajad annavad kõik näiteks 24 tundi, aga palgad on erinevad. Samal ajal härra Ligi, kui ta oli haridusminister, jättis nagu pagunid panemata õpetajatele. Vanemõpetajat, nooremõpetajat ja õpetaja-metoodikut kui sellist enam ei ole, aga palgad on erinevad. Ma võin näiteks enda kohta öelda, et ma olen keemiaõpetaja ja minu palk on kindlasti erinev keskmisest palgast, sest ma olen ainulaadne. Neid ainulaadseid on päris palju, igasuguseid. Sealtekivad diferentsid. Kuidasmoodi te selgitate, et riigigümnaasiumis, munitsipaalkoolis ja lasteaednike hulgas on riiklikult ette nähtud palgalõhe?

12:26 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Palk peaks vastama vastutusele ja tööülesannetele. Kui on töökohad, mis on hinnatud võrdseks, siis inimesed võiksid saada võrdset palka soost olenemata. Kui õpetajatel on erinevad ülesanded või erinev töökoormus, erinev tööstaaž, erinevad oskused, siis ei peaks töötasu soo alusel erinev olema.

12:27 Esimees Eiki Nestor

Tarmo Kruusimäe, palun!

12:27 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Minu küsimus on, kas Eesti autorid ja artistid peaksid olema võrdselt koheldud. Toon lihtsa näite. Kui Sotsiaalministeerium kutsub jõulupeole esinema nii Anne Veski kui ka Nublu, siis nad on ka võrdselt tasustatud, sest see raha, mida te neile esinemise eest maksate, on ju avalik raha. Selleks, et see eelnõu oleks nagu tõsiselt võetav, võiks alustada enda ministeeriumist. Kas me saame selle peale kindlad olla?

12:27 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! See eelnõu puudutab tegelikult töötasu maksmist, kui tööandja sõlmib organisatsioonis töötajaga töölepingulised suhted. Ostetavate teenuste korral, on see siis esinemise või *catering*'i teenus, on palk see, mida näiteks esineja töötasuna saab, ja muud kulud, on need siis kulutused võimendusele, muusikaseadmetele või taustalauljatele, on seal sees. Kuna Sotsiaalministeerium Anne Veski ja Nublule palka maksta ei hakka, siis ma probleemi ei näe.

12:28 Esimees Eiki Nestor

Mina ka. Henn Põlluaas, palun!

12:28 Henn Põlluaas

Aitäh! Teie loodava andmekogu eesmärk on võrrelda naiste ja meeste palgaandmeid, selgitada välja nais- ja meestöötajate keskmiste tunnipalkade erinevus ja teavitada sellest tööandjat. Selleks kulub sadu tuhandeid. Samal ajal on Eesti Teadusagentuur rahastanud RITA programmi uuringut "Soolise palgalõhe vähendamine". 2021. aasta lõpuks on kavas teaduslikult välja töötada palgalõhe vähendamise vahendid ja lahendused. Uuringu maksumuseks on planeeritud 650 000 eurot. Miks on vaja luua uus andmebaas enne teadusuuringu tulemuste selgumist või miks on vaja kulutada raha uuringule, kui vajalik andmebaas ja analüüsi meetoodika olevat teil juba olemas?

12:29 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! See RITA rahastatav projekt ongi see analüüs, millele ma viitasin, mille abil püütakse aru saada, millest koosneb meie selgitamata palgalõhe. Tõepoolest, seal proovitakse selgitada 85% meie palgalõhest ja pakutakse välja viisid selle probleemi lahendamiseks. Selle 85% sees on paljuski, ma ei tea, ühiskondlikud hoiakud, stereotüübid, mille ümberkujundamisega võib hakata tegelema juba lasteaias. Sealt uuringust väljatulevad meetmed on palju laiemad kui see, mida meie siin vaatame, et tööandja peab võrdse töö eest võrdset palka maksta. Need täiendavad teineteist. See ongi see, mis küsimustest välja tuli, et palgalõhe põhjused on erinevad. See eelnõu on üks samm, kuidas palgalõhe vähendamise poole liikuda, RITA uuring ja selle tulemused on järgmine samm.

12:30 Esimees Eiki Nestor

Barbi Pilvre, palun!

12:30 Barbi Pilvre

Kas teie arvates oleks mõttekas vaadata üle meie ministeeriumide palgatase? On selgunud, et näiteks Välisministeeriumi palgatase on madalam, ja on ka teada, et seal on tööl väga palju naisi. Kas teie arvates oleks see informatiivne ja see oleks huvitav informatsioon?

12:30 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Ka selle eelnõu alusel peavad tegelikult kõik avaliku sektori organisatsioonid enda jaoks ju selle selgeks tegema. Kui ilmneb palgalõhe, kui ilmneb, et naiste palgatase erineb oluliselt meeste omast, siis tuleb organisatsioonis, olgu see siis Välisministeerium või mõni teine, see analüüs läbi teha, et aru saada, mis palgalõhet põhjustab ja kas tegemist on sellega, et naistöötajaid, kellel on võrdsed ülesanded ja vastutus, tasustatakse meestöötajatest erinevalt. Kui on nii, siis tuleb leida viis selle probleemi lahendamiseks.

12:31 Esimees Eiki Nestor

Tiit Terik, palun!

12:31 Tiit Terik

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Võrdseid käsitleme võrdselt ja ebavõrdseid ebavõrdselt. Kui me ootame bussi, siis me tõenäoliselt ei vaata seda, kas roolis istub mees või naine, sest me arvame, et ta teeb seda tööd niisama hästi kui teisest soost inimene. Aga ütleme, et üks koolidirektor väga-väga tahab, et poistele õpetaks tööõpetust ja kehalist kasvatust meesõpetaja, ja ta langetab sellise otsuse, hoolimata sellest, et ka naisõpetaja on väga hea kandidaat. Kas te vaatate sellele direktorile viltu, kui ta langetab otsuse mehe kasuks ainult soost tulenevalt?

12:31 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Selle eelnõu raames on küsimus ikkagi töötasus, selles, kas makstakse võrdset palka. Aga kui värbamise puhul selgub, et selles koolis on tööõpetuse ja kehalise kasvatuses õpetajad kõik naissoost ning konkursil on kaks kandidaati, meessoost kandidaat ja naissoost kandidaat, siis kehtiv seadus ütleb, et tuleb eelistada alaesindatud rühma esindajat. Nii et sellisel juhul on mehe värbamine igati õige.

12:32 Esimees Eiki Nestor

Märt Sults, palun!

12:32 Märt Sults

Aitäh, hea eesistuja! Hea minister! Kuidas selgitada Tallinna Ülikooli käitumist paar-kolm-neli aastat tagasi? Kui pedagoogikaosakonda võeti tudengeid, siis meestudengid said ilma katseteta sisse, aga naistudengid pidid katseid tegema. Kuidas sellist käitumist võrdõiguslikkuse seisukohalt selgitada?

12:32 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

No tudengitele seal töötasu ei maksta. Aga ma ei tea seda konteksti laiemalt, kas siin rakendub seesama asi, et kui klasse komplekteeritakse, siis paljusid klasse komplekteeritaksegi nii, et on näiteks 12 poissi ja 12 tüdrukut, et oleks ka arvuline sooline võrdsus tagatud. Ma ei oska öelda, kas Tallinna Ülikoolis oli soolise tasakaalustamatuse küsimus või miks selline ebavõrdne kohtlemine soo alusel toimus. Ma tõesti ei oska seda kommenteerida.

12:33 Esimees Eiki Nestor

Uno Kaskpeit, palun!

12:33 Uno Kaskpeit

Aitäh! Euroopa Komisjon soovitas 2014. aastal riikidel naiste ja meeste palgalõhe vähendamiseks suurendada organisatsioonide sees palkade läbipaistvust ja selleks teha üle 50 töötajaga ettevõtetes kättesaadavaks töötajakategooriate või ametikohtade keskmised tasud meeste ja naiste arvestuses. See töötajate miinimumarv on seatud selleks, et vältida tööandjate liigset halduskoormust. Eestis tahetakse see kohustus panna kõigile tööandjatele, sh mikroettevõtetele. Miks eelnõu koostajad ei ole järginud Euroopa Komisjoni soovitusi ja miks Eestis kiusatakse väikeettevõtjaid?

12:34 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Minu arust on komisjon sõnastanud niimoodi, et see kohustus tuleb kehtestada vähemalt 50 töötajaga ettevõttes ehk tegelikult riik võib otsustada seda teha ka väiksemate organisatsioonide puhul, aga komisjon arvab, et vähemalt 50 töötajast alates võiks see kohustus olemas olla. Me oleme otsustanud, et kümme töötajat organisatsioonis on see piir, kui võiks soopõhist palgaanalüüsi läbi viia. Eesti ettevõtted on Euroopa teiste riikide ettevõtetega võrreldes ju tavaliselt väiksed ja meie asutused, ka avaliku sektori asutused, on oluliselt väiksemad kui mujal. Ka teiste reeglite korral, ükskõik, kas need on statistika või rahastamise reeglid, me ju kogu aeg toetame seda, et arvestataks ka väiksemate liikmesriikide erisustega. Ei saa kõigile kehtestada ühesuguseid reegleid.

12:35 Esimees Eiki Nestor

Martin Helme, palun!

12:35 Martin Helme

Aitäh, lugupeetud spiiker! Hea minister! Ma saan aru, et Eesti ettevõtjad peavad olema kümme korda tublimad kui ettevõtjad Euroopas. Seda on siin korra juba puudutatud, aga ma tahan selle juurde tagasi tulla, et ka kehtivate seaduste järgi peab Sotsiaalministeerium andma juhiseid ning aitama ja nõustama kõiki võrdse kohtlemise põhimõtete rakendamise asjus. Kas te oskate anda ülevaadet, kui mitu juhust ja mis valdkondades on välja antud ning mida need juhised meile ütlevad, kuidas selle rakendamisega on viimase 14 aasta jooksul edenenud?

12:35 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tõepoolest, Sotsiaalministeeriumis on koostatud juhiseid tööandjatele ja on koolitatud tööandjate nõustajaid. On tehtud analüüse selle kohta, milline on meil palgalõhe ja millised võiksid olla selle vähendamise meetmed. On analüüsitud tööandjate tasustamisskeeme. Erinevaid tegevusi on olnud. Detailsema ülevaate võrdsuspoliitikate osakonna tegevuste kohta võin ma teile soovi korral hiljem saata.

12:36 Esimees Eiki Nestor

Monika Haukanõmm, palun!

12:36 Monika Haukanõmm

Täna, härra juhataja! Hea minister! Täna siin saalis arutelu kuulates oleme kuulnud arvamusi seinast seinast, et miks ainult avalik sektor, miks mitte erasektor jne. Vaatasin Euroopa Komisjoni riigipõhiseid soovitusi. Tegelikult on kolmel viimasel aastal meile antud soovitusi väga tõsiselt palgalõheteemaga tegeleda, aga tuuakse välja, et seda tuleks teha ka erasektoris. Erasektor ja avalik sektor omavahel ei erine, mõlemas sektoris on see palgaerinevus umbes 22%. Seletuskirjast ei leidnud ma väga selget vastust küsimusele, millistele argumentidele tuginedes me oleme jõudnud tänase lahenduseni, et miks avalik sektor. Teie ise ütlesite ka, et te oleksite eelistanud ambitsioonikamat eelnõu. Ehk miks just selline valik? Jätan hetkel ütlemata enda arvamuse, kas ma pean seda õigeks või mitte. Ja küsimuse teine pool. Meil vist kehtestatakse need reeglid kümne töötajaga asutusele. Kas see informatsioon on õige?

12:37 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Jah, tõepoolest, kümme ja rohkem töötajat, sel juhul tuleks soopõhist palgaandmete analüüsi teha. Ja avalik sektor, tõepoolest, kõik need digitaalsed vahendid ja Tööinspektsiooni nõustamine muutub kättesaadavaks ka erasektori ettevõtjatele, aga järelevalve piirati avaliku sektoriga. See oli puhas poliitiline otsus. Tuge, et teha see kohustuslikuks kõigile tööandjatele Eestis, ei tulnud.

12:37 Esimees Eiki Nestor

Henn Põlluaas, palun!

12:37 Henn Põlluaas

Aitäh! Igasuguste eelnõude väljatöötamisel tuleb seaduse järgi koostada väljatöötamiskavatsus. Selle seaduse juures me seda paraku ei näe. Miks on siin nii paaniliselt ja nii tormakalt vaja käituda, et see eelnõu tuli meie laudadele seadust rikkudes?

12:38 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tõesti on äärmiselt kahetsusväärne, et niivõrd palju eelnõusid valmib ilma väljatöötamiskavatsuseta ja nendega liigutakse edasi kiirkorras. Ega mul muud ei ole öelda, kui et järgmine kord paremini.

12:38 Esimees Eiki Nestor

Raivo Põldaru, palun!

12:38 Raivo Põldaru

Aitäh, härra esimees! Hea minister! Viimase jutu jätkuks: võib-olla ongi kiire, aga ma saan tänasest arutelust aru, et ministeerium nõustab ja teab, kuidas palgalõhe vähendamisel toimetada. Täna

seadus ju veel lisaks juurde ja hakkabki tunduma, et see RITA kavatsetav uuring soolise palgalõhe vähendamise kohta tähendab mahavisatud 650 000 eurot. 2021. aasta lõpuks peab see uuring valmima. Te ju teate kõike nagunii ja oskate teha ning elu käib. Milleks siis see uuring veel?

12:39 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Ei. Nagu ma olen korduvalt öelnud, seletamata palgalõhe on meil endiselt 85%. See, et aru saada, mis on need hoiakud ja stereotüübid, millest see seletamatu osa koosneb, on selle RITA uuringu fookuses ja selle põhjal saab välja töötada meetmed. Täpselt nii, nagu ma ütlesin, ilmselt on hoiakuid, mille kujundamisega tuleb tegelema hakata juba lasteaias ja koolis, selleks et mõjutada inimeste haridusvalikuid, et meil ei oleks meeste ja naiste ameteid. Sinna läheb seal see teravik. Praegu me räägime tööandjate poolt värbamis- ja tasustamisskeemide kujundamisest oma organisatsioonis nii, et need soospekte arvestaksid. Need kaks asja täiendavad teineteist ja viivad koos palgalõhe vähendamisele.

12:39 Esimees Eiki Nestor

Hardi Volmer, palun!

12:40 Hardi Volmer

Aitäh, lugupeetud esimees! Auväärne minister! Ütleme nii, et aga kui me läheksime selle probleemi sõnastuse kallale ja eemaldaksime säält epiteedi "sooline"? Minu arust on meil üks üsna oluline n-ö emaprobleem tegelikult üleüldse palgalõhe avalikus sektoris. Kas te olete minu väitega nõus või tahate selle vaidlustada?

12:40 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Ma olen nõus, et neid lõhesid, on need siis piirkondlikud või rahvuspõhised, esineb meie tööturul rohkem kui ainult lõhe soo põhjal, aga sooline palgalõhe on väga suur, seda on seni hästi analüüsitud ja on ju olemas konkreetsete meetmed selle vähendamiseks. Seetõttu on fookus soolistel aspektidel. Aga ma olen nõus, et tööturul on ka teistsuguseid lõhesid.

12:41 Esimees Eiki Nestor

Helmen Kütt, palun!

12:41 Helmen Kütt

Täna, austatud eesistuja! Lugupeetud minister, kõigepealt suur tänu teile väga põhjalike ja tasakaalustatud vastuste eest! Ma arvan, et siin saalis ei ole ühtegi inimest, kellel kodus kasvavad näiteks poeg ja tütar ja kes oleksid väga rahul sellega, et kui need lapsed peaksid tulevikus sama ametit pidama, siis nad hakkaksid saama erinevat palka. Võib-olla sellise mõtte väljatoomine tekitab edaspidi vähem küsimusi.

Aga küsimus on selles, et sektoriaalne palgalõhe on siin üks väga oluline osa. Vaesus, vanadus ja hooldaja on üldiselt naise nägu. Sotsiaaltöös, hoolekandes, aga ka tervishoius on hooldajad enamikus naised, selle tõttu on seal ka palk väga madal. Kui valitsuse poolt vaadataks, et teatud sektorites, kus enamik töötavaid inimesi on tihtipeale naised, oleks palganumbrite tõus veidi kiirem, siis võib-olla asuksid sinna tööle ka mehed ning pakuksid oma tuge ja abi nendele naistele, kes peavad väga rasket tööd tegema. Kas te oleksite valmis seda valitsusliikmena – võib-olla ka tulevase valitsusliikmena – mõttena edasi kandma?

12:42 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Need otsused, mis on tehtud näiteks õpetajate palga tõusu kohta, ei ole küll soospektist lähtunud, aga see, et ühiskonna jaoks nii olulist ametikohta täitvatel inimestel tuleb oluline palgatõus, ongi tähtis. Täpselt samamoodi on sotsiaalhoolekandes. Hoolimata sellest, kas seda hoolitsemise või tervishoiuteenuste pakkumise ülesannet täidavad mehed või naised, palgatõus selles valdkonnas on vältimatu. See on vältimatult vajalik, nii et ma kindlasti seisan selle eest. Ma loodan, et see palgatõus toob nendesse tegevusaladesse ka parema soolise tasakaalu.

12:42 Esimees Eiki Nestor

Taavi Rõivas, palun!

12:42 Taavi Rõivas

Suur aitäh! Mind ajendas seda küsimust küsima kolleeg Hardi Volmeri väga õige teemaosutus. See haakub väga hästi ka paavsti äsja öelduga kogu ühiskonna sidususe kohta. Ka mul oli teie eelkäijana, kui nii võib öelda, palju tegemist sellega, et näiteks pensionieelikute või pensioniealiste töölt tõrjutust ja potentsiaalselt kehvemat palgakorraldust kuidagi nende kasuks pöörata või pöörata seda nii, et sellist asja ei juhtuks. Samuti on tegelikult ju teada, et teatud piirkondades on lõhe eri rahvuste ja muude ühiskonnagruppide palkade vahel. Kas võib eeldada, et mis tahes valitsuse poliitika järgib seda, et me ei tee ise kunstlikult sellistele haavatavamatele gruppidele kahjulikke otsuseid? Näiteks, kas võiks kritiseerida seda otsust, mis hiljuti tehti, et töötavaid pensionäre hakati kõrgemalt maksustama?

12:44 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Tõepoolest, neid hoiakuid, mis mõne rühma tööelus kehvemasse olukorda panevad, on meil palju. Need ei ole ainult soopõhised. Vanemaealised on väga oluline rühm, kelle töö leidmise ja tööl püsimise võimalused ning ka töötasu suurus on sageli kujundatud ebaõigete hoiakute põhjal. Selle muutmisega tuleb paralleelselt tegeleda. On rühmasid, näiteks pensionieelikutest vene keelt rääkivad naised Ida-Virumaal, kes on mitmes mõttes hammasrataste vahele jäänud. Palgalõhe on nendel inimestel väga suur ja sooline aspekt on seal väga oluline. Nii et soolise palgalõhe vähendamisega tegelikult ka nende mitmes mõttes kehvas positsioonis olevate inimeste olukord oluliselt paraneb. Nüüd pensionäride maksustamisest. Kui ma õigesti mäletan, siis seoses selle 500-eurose tulumaksuvaba miinimumi kehtestamisega jäi neljal pensionäril kümnest või isegi veidi rohkematel olukord samaks, sest nende igakuised sissetulekud on nii väikesed, et need jäid alla 500 euro enne 500-eurose tulumaksuvaba miinimumi kehtestamist ja jäävad alla 500 euro ka pärast seda. Viis pensionäri kümnest võitsid, sest vana süsteemi järgi oleksid nad pidanud hakkama oma pensioni pealt või pensioni ja tõise sissetuleku pealt tulumaksu maksuma. Nüüd, kui see määr tõusis, siis nad mõnevõrra võitsid. Tõepoolest, vähem kui üks pensionär kümnest on see, kelle tõine sissetulek ületab 1200 eurot või ka 2100 eurot. Meil on ka pensionäre, kes teenivad 4200 eurot kuus. Nemad tõepoolest maksavad nüüd tulumaksu.

12:46 Esimees Eiki Nestor

Uno Kaskpeit, palun!

12:46 Uno Kaskpeit

Aitäh! Mul on selline küsimus. Kas teil peale oma ministeeriumi on ülevaadet ka teiste ministeeriumide palkadest ja palgalõhedest? Kui te sellise seaduse välja annate, siis peaks ju valitsus olema teistele organisatsioonidele eeskujuks.

12:46 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh! Need numbrid on toodud nagu ametirühmade kaupa, on spetsialistid, tippspetsialistid ja juhtkond. See info on olemas kõigi ministeeriumide kohta. Ma kõiki numbreid peast ei mäleta. Justiitsministeeriumis oli vist tippspetsialistide palgalõhe 24%. Selliseid suuri numbreid on seal sees. See info on minu meelest kättesaadav Rahandusministeeriumi kodulehel, seal, kus on avaliku teenistuse palgaaruanne, sealt võib vaadata, mis see seis ministeeriumides on. Aga üldiselt, kui agregeerida, siis avalikus sektoris tervikuna on palgalõhe suurem madalamatel ametikohtadel, väiksem tippjuhtkonna seas. Tippjuhtide seas oli palgalõhe vist 6,6%, aga see on ühtlasi ka see osa avalikust sektorist, kus on kõige vähem naisi. Ehk nendel vähestel naistel, kes juhtivale kohale jõuavad, on töötasu enam-vähem võrdne meeste töötasuga, aga nendel, kes töötavad madalamatel töökohtadel ja keda on rohkem, on töötasu madalam kui meeskolleegidel.

12:47 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, minister Riina Sikkut! Riigikogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Põhiseaduskomisjoni ettekandja on Jevgeni Ossinovski. Palun!

12:48 Jevgeni Ossinovski

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Kuna arutelu on siin täna olnud väga põhjalik ja minister on vastanud väga sisukalt ka kõikidele tekkinud küsimustele, siis ma oma ettekandes jään minimalistlikuks. Riigikogu põhiseaduskomisjon arutas seda eelnõu 18. septembril oma istungil, mida juhatas komisjoni esimees Marko Pomerants. Osa võtsid Jüri Adams, Hanno Pevkur, Helmut Hallemaa, Jevgeni Ossinovski, Lauri Luik, Mart Nutt, Mihhail Korb, Peep Aru ja Tiit Terik. Nagu ikka, puudus Jaak Madison. Minister tutvustas eelnõu, ma ei hakka seda siin üle rääkima, kuna ta on teinud seda põhjalikult ka täna. Annan lühikese ülevaate komisjonis tõstatatud küsimustest.

Lauri Luik tundis huvi, kui suured muudatusega kaasnevad kulud võiksid olla. Vastati, et vastavalt numbritele, mis ka seletuskirjas on toodud, on aastaks 2020 planeeritud 256 000 ja sealt edasi umbes 200 000 eurot aastas. Samuti tundis Lauri Luik huvi, kas muudatuste elluviimiseks võetakse tööle uued inimesed. Vastati, et mõned inimesed tõepoolest Tööinspeksiooni tööle juurde võetakse, selleks et võrdse palga järelevalvet teha.

Hanno Pevkur tundis huvi, miks on peetud vajalikuks sätestada eelnõus avaliku sektori tööandja mõiste. Kas seda mujal ei ole tehtud? Sellele vastati, et eri seadustes võib avaliku sektori tööandja mõiste erineva olla ja selle täpsustamine selles eelnõus on vajalik selleks, et oleks üheselt arusaadav, kus hakkab Tööinspeksioon võrdse palga põhimõtte täitmise järelevalvet tegema. Siis küsis Hanno Pevkur, miks sätestatakse erisus riigisadalust ja salastatud välisteavet puudutavalt ainult Kaitseministeeriumile ja Siseministeeriumile, kuigi mõnes teises ministeeriumis on samuti puutumust sellise teabega. Sellele vastati, et teised ministeeriumid ei ole sellist probleemi tõstatanud ja sellepärast on ainult Kaitseministeeriumis ja Siseministeeriumis riigisadalust puudutavat teavet töötlevate töötajate puhul selle normi rakendamist piiratud.

Küsitati selle kohta, miks tahetakse luua uut andmekogu. Vastati, et tegemist ei ole uue andmekoguga, vaid tahetakse just nimelt võimalikult halduskoormusvabalt olemasolevaid andmeid, mida ettevõtjad või tööandjad juba riigile esitavad, automaatselt paremini kokku siduda, selleks et nullbürokratia vaimus tööandjatele soopõhist palgavõrdlust pakkuda.

Hanno Pevkur leidis, et seaduste muutmisest on tihti vähe kasu ja eelkõige tuleks tegeleda teadlikkuse kasvuga. Minister vastas, et teadlikkuse tõstmiseks mõeldud tegevused ei ole andnud siiski soovitud tulemust, ehkki on tegemist heade asjadega, ja sellest tulenevalt on vaja lisameetmeid. Komisjoni liige Ossinovski sõnas, et tegelikult on teadlikkuse tõstmine ka üks eelnõu põhilisi ülesandeid, andes vajaliku bürokraatiavaba mehhanismi, selleks et tööandjad oleksid rohkem teadlikud soolistest palgaerinevustest oma organisatsioonis. Tihtipeale võib juhtuda niimoodi või üldjuhul ongi niimoodi, et sooline palgalõhe ei ole tekkinud mitte sellest, et juht on teadlikult tahtnud diskrimineerida, vaid see on tekkinud järk-järgult, üksikute otsuste tulemusena. Nii mõnelegi tööandjale, kui ta on näinud n-ö suurt ülevaadet palkadest oma organisatsioonis, on tulnud üllatusena see, et mehed saavad naistest keskmisena rohkem. Siin on erinevaid põhjuseid, näiteks see, et mehed on altimad palgatõusu küsima kui naised ja aja jooksul see siis kumuleerub.

Jüri Adams tundis huvi, milline on Tööinspeksiooni laiem funktsioon. Minister vastas, et Tööinspeksioon on Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas tegutsev allasutus, mis teeb riiklikku järelevalvet töötervishoiu ja tööohutuse nõuete täitmise üle ning lahendab ka töövaidlusi. Jüri Adams tundis huvi, mida mõistetakse haldusjärelevalve mõiste all. Õigusnõunik selgitas, et haldusjärelevalve on sätestatud Vabariigi Valitsuse seaduses ja riiklik järelevalve korrakaitse seaduses. Haldusjärelevalve on ühe haldusorgani kontroll teise haldusorgani tegevuse üle haldusülesande täitmisel.

Hanno Pevkur küsis, mida mõeldakse termini "palgalõhe valgusfoor" all. Minister vastas, et palgalõhe valgusfoori all peetakse silmas loodavat tehnoloogilist lahendust, mille abil antakse registriandmete põhjal asutusele või ettevõttele esmane hinnang organisatsiooni palgalõhe kohta. Näiteks ei ole roheline tule korral organisatsioonis suurt palgalõhet, aga punase korral on. Sotsiaalministeeriumil on kavas töötada välja ka tööde hindamist ja võrdlemist käsitlev juhendmaterjal, mis muu hulgas selgitab, kuidas toimub valgusfoori hinnangute andmine.

Jüri Adams leidis veel, et kõnealuse eelnõu kohta tuleks küsida ka Riigikogu sotsiaalkomisjoni arvamust. Siis mindi otsuste juurde. Tehti ettepanek saata eelnõu tänaseks päevakorda, see otsus oli konsensuslik. Siis tehti ettepanek esimene lugemine lõpetada. Poolt oli 6 komisjoni liiget (Helmut Hallemaa, Jevgeni Ossinovski, Marko Pomerants, Mart Nutt, Mihhail Korb ja Tiit Terik), Jüri Adams oli

erapooletu, ülejäänud liikmed jätsid hääletamata. Tehti ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 10. oktoober kell 17, see otsus oli konsensuslik. Siis otsustati, ka konsensuslega, määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liige Jevgeni Ossinovski. Aitäh!

12:55 Esimees Eiki Nestor

Kas Riigikogu liikmetel on komisjoni ettekandjale küsimusi? Raivo Põldaru, ma saan aru, tahab läbirääkimistel osaleda. (Hääl saalist.) Kaks küsimust on. Üks, kaks ... ja kolm on juba palju. Aitäh!

12:55 Jevgeni Ossinovski

(Naerab.) Suur tänu!

12:55 Esimees Eiki Nestor

Avan läbirääkimised. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna nimel Marianne Mikko, palun!

12:56 Marianne Mikko

Lugupeetud Riigikogu esimees! Auväärsed kolleegid! Kui sotsiaaldemokraadid seitse aastat tagasi plakatitega "Ei palgalõhele!" tänavatele tulid, erinesid Eesti naiste ja meeste palgad enam kui 30%. Täna on see erinevus Eurostati järgi 25,3% ja Eesti Statistikaameti järgi 20,9%. Nii ehk teisiti on naise palk Eestis kas veerandi või viiendiku võrra väiksem mehe töötasust. Euroopa Liidu sooline palgalõhe on 16%, mis omakorda tähendab, et Eesti esindab jätkuvalt euroliidu kõige suuremat soolist palgalõhet. Tähtsusetu pole ka fakt, mis siin täna kõlas, et viimastel aastatel on Euroopa Liit, nimelt Euroopa Komisjon, tungivalt soovitanud Eestil asuda jõuliselt vähendama palgalõhet, teisisõnu, vähendama ebavõrdsust naiste ja meeste vahel. Riigipõhine soovitus tähendab ju tegelikult liikmesriigile töökäsku. Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm ehk valitsuslepe aastateks 2016–2019 näeb ette, et palgalõhe vähendamiseks antakse Tööinspeksioonile volitused järelevalve tegemiseks naistele ja meestele sama või võrdväärse töö eest tööandja poolt makstavate palkade ja hüvitiste üle. Riigikogu liikmete ees on nüüd kompromiss, mis kohustab ennekõike avalikku sektorit võrdse töö eest võrdset palka maksma. Küsimusele, mis on võrdväärne töö, on seadusmuudatuses selge vastus: töö on võrdväärne, kui see on hinnatav võrdväärseks keerukuse, vastutuse, raskuse, tingimuste ja saavutatava tulemuse poolest. Seega, see on vastus habemega küsimusele autoremondilukksepa ja hooldustöötaja töö võrdväärseuse kohta.

Riik ja riigi osalusega äriühingud peavad olema mõistagi erasektorile eeskujuks. Muide, soolise palgalõhe poolest on nii avalik kui ka erasektor ühtviisi patused, nagu ka minister osutas, sest töötasu on mõlemas sektoris 22% meeste kasuks. Olen seda meelt, et seadus peab olema universaalne, aga samas tuleb valitsust kiita, sest parem pool rehkendust kui üldse mitte midagi.

Nüüd seadusmuudatusest endast. Soolise võrdõiguslikkuse seadusesse tuleb muudatus, mis just nagu tekitab juurde bürokraatiat, sest tuleb hakata koguma soopõhiseid andmeid. Seda aga seaduses pole, vastupidi. Sotsiaalministeeriumi väljatöötatud digitaalne tööriist aitab kontaktivaba seire alusel kokku viia eri andmebaasidesse kogunevaid andmeid, ennekõike Maksu- ja Tolliameti, aga ka Statistikaameti omi. Andmete linkimise tulemusel saab tööandja selge pildi sellest, milline on tegelik olukord tema organisatsioonis. Kui kontaktivaba seire, nn palgalõhe valgusfoor, näitab töötajate ebavõrdset kohtlemist, siis tekib kohustus teha palgaaudit. Kohustuse täitmisel on üks aga: alla kümne töötajaga avaliku sektori tööandjalt pole õigust nõuda palgaandmete soopõhist analüüsi. Isiklikult loodan väga, et avalikus sektoris peagi tööd alustav nn palgalõhe valgusfoor võidab populaarsust ka erasektoris.

Usutavasti tulevad eelnõu edasised lugemised palgalõhe vähendamise teemal Riigikogus sisulised. Me oleme Eestis liiga kaua talunud pilkavaid või alandavaid mõttekäike soolisest võrdõiguslikkusest. Aeg on pöörata uus lehekülg ja vaadata, mida annab üheskoos ebavõrdsuse vähendamiseks ära teha. Sooline palgalõhe seda just ongi: ebavõrdsus tulenevalt inimese soost. Nii põhiseaduse kui ka soolise võrdõiguslikkuse seaduse järgi on see keelatud.

Täna toimuv esimene lugemine aitab eelnõu heakskiitmise korral kaasa soolise palgalõhe muutusele, selle vähenemisele. Just selle eest tulebki seista. Meie, sotsiaaldemokraadid, kutsume kõiki Riigikogu fraktsioone üles seda väärt seadusmuudatust toetama, et Eestis oleks vähem ebavõrdsust ja kinnistuks arusaam, et naiste majanduslik iseseisvus on inimõigus. Täna tähelepanu eest!

13:00 Esimees Eiki Nestor

Kell on 13.00.27 Jätkame läbirääkimistega homme.

Istungi lõpp kell 13.01.